

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Kolmannen kielen tulkkaus:

Englanti viittomakielentulkin työkielenä

Emmi Niittylä

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

04/2013

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Emmi Niittylä	Sivumäärä 52 ja 12 liitesivua
Työn nimi Kolmannen kielen tulkkaus: Englanti viittomakielentulkin työkielenä	
Ohjaava(t) opettaja(t) Aila Mikkola	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Sign Line Oy, Ari Savulahti	
Tiivistelmä <p>Viittomakielentulkin koulutusohjelma antaa pätevyden tulkata suomen kielen ja suomalaisen viittomakielen välillä. Viittomakielentulkit toimivat jatkuvasti toimeksiannoissa, joissa puhuttu kieli on tulkkille vieras kieli. Opinnäytetyössä tutkittiin viittomakielentulkkiensa englannin kielen taitoa sekä vieraan puhutun kielen tulkkaukseen vaadittavaa pätevyyttä. Tutkimus lähestyi vieraan puhutun kielen tulkkauksesta siitä näkökulmasta, että kumpikaan tulkin työkielistä ei ole hänen äidinkieltensä. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää tulkkaukspalvelua tuottavien yritysten käytäntöjä kolmannen kielen tulkkauskesä. Työn tavoitteena oli tuottaa tietoa siitä, kuka on pätevä tulkkamaan vieraan puhutun kielen ja suomalaisen viittomakielen välillä. Opinnäytetyön tilaajana toimi tulkkaukspalvelua tuottava yritys Sign Line Oy.</p> <p>Tutkimus toteutettiin lomakekyselyllä ja teemahaastattelulla. Kyselylomakkeella kartoitettiin englannin tulkkanneiden viittomakielentulkkiensa kielitaidon taustaa. Teemahaastattelussa syvennyttiin englannin kielen taidon riittävyteen ja yritysten tapoihin toimia toimeksiannoissa. Tulkit arvioivat itse englannin kielen taitoaan Eurooppalaisen viitekehityksen arvoasteikon avulla.</p> <p>Tutkimustulokset osoittavat, että viittomakielentulkkiensa englannin kielen taito on tutkimuksessa käytetyn arvoasteikon yläpäässä. Tulkkiensa englannin kielen opiskelutausta on vaihteleva. Tällä hetkellä alalla ei ole yhteistä määritelmää siitä, kuka on pätevä tulkkamaan vieraita puhuttuja kieliä. Viittomakielentulkit kokevat tarpeelliseksi yhteiset kriteerit vieraiden kielten taidon arviointiin.</p> <p>Tutkimuksesta on hyötyä alalla työskenteleville viittomakielentulkeille ja palveluntuottajille. Alalla eletään muutosten aikaa, ja työ antaa tietoa siitä, millaisin perustein tällä hetkellä kolmannen kielen tulkkausta tehdään. Viittomakielentulkkiensa kielitaitoa tutkimalla osoitettiin heidän taitotasonsa, ja yritysten toimintatapoja tutkimalla tuotiin esille se, kuinka alalla tällä hetkellä toimitaan ja mitä tulisi kehittää.</p>	
Asiasanat Tulkkaus, Viittomakieli, Viittomakielentulkit, Kielitaito, Englannin kieli, Vieraskielisyys	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language interpreting

ABSTRACT

Author Emmi Niittylä	Number of Pages 52 and 12 appendix
Title Third language interpreting: English as a working language of sign language interpreters	
Supervisor(s) Aila Mikkola	
Subscriber and/or Mentor Sign Line Oy, Ari Savulahti	
Abstract <p>The degree programme in Sign Language Interpreting qualifies the interpreter to interpret between Finnish and Finnish sign language. Interpreters work constantly in situations where the spoken language is a foreign language to them. The thesis examined the language sufficiency of sign language interpreters and the competence needed to interpret a foreign spoken language. The research was approached from the point of view of interpreters not using their native language as the other working language.</p> <p>The aim of the research was to study sign language interpreters' level of English and their educational background. The research also investigated how enterprises offering interpreting services function when it comes to interpreting assignments in English. The objective was to ascertain who is competent to interpret between a foreign spoken language and Finnish sign language. The subscriber of the research was Sign Line Oy, which is an enterprise offering interpreting services.</p> <p>The inquiry consisted of a questionnaire and interviews. The questionnaire served to examine how and where sign language interpreters gained their English skills. The interview focused on what is sufficient language knowledge and who is responsible for interpreting assignments where foreign spoken languages are used. The interpreters were asked to self-evaluate their English skills using the Common European framework of reference for languages.</p> <p>The results indicate that Finnish sign language interpreters' English skills are in the high end of the scale being used in the research. At the moment the field lacks definition in the regulation of the people qualified to interpret in foreign spoken languages. Sign language interpreters feel that there should be common criteria to evaluate the skills of foreign languages.</p> <p>Sign language interpreters and enterprises offering interpreting services can profit from this research. The field is going through changes and the research in question presents information, by which third language interpreting is carried out. By examining the language proficiency of sign language interpreters and the procedures of enterprises offering interpreting services, the results indicate the interpreters' level of proficiency and the current ways of acting in the field and identify possible areas of improvement.</p>	
Keywords Interpretation, Sign language, Sign language interpreters, Language proficiency, English language, Foreign language	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
2	TYÖN TAVOITTEET	6
2.1	Tutkimuskysymykset	6
2.2	Aiemmat tutkimukset	7
2.3	Työn tilaaja	7
3	TULKKAUS JA SEN JÄRJESTÄMINEN	8
3.1	Kela ja tulkkauvälityskeskus	9
4	TULKKIKOULUTUKSEN TYÖKIELET	10
4.1	Suomen kielen ja suomalaisen viittomakielen opinnot	11
4.2	Muut kielten opinnot	12
4.3	Kolmas kieli eli vieras kieli	13
4.4	Tulkkien kielitaidon määritelmä	13
5	KOLMANNEN KIELEN TULKKAUS	15
5.1	Englannin kielen tulkkauksen tarve	15
5.2	Työkielten hallinta	15
5.3	Gilen kapasiteettimalli	16
5.4	Tulkkauks vieraalta puhutulta kieleltä viittomakielelle	17
5.5	Tulkkauks viittomakieleltä puhutulle kielelle	18
5.6	Kolmas kieli, kolmas kulttuuri	18
6	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	19
6.1	Tutkimusmenetelmät	19
6.2	Kyselylomake	20
6.3	Teemahaastattelu	20
7	TULOSTEN ESITTELY	21
7.1	Kyselylomake	21
7.1.1	Viittomakielentulkkien työoura	21
7.1.2	Opiskelutausta	23
7.1.3	Tulkkien kielitaidon itsearviointi	24
7.1.4	Englanninkieliset tulkkauksilanteet ja niiden haasteet	27
7.2	Teemahaastattelu	31
7.2.1	Kielitaito	31
7.2.2	Kolmannen kielen tulkkauks eettisestä näkökulmasta	33
7.2.3	Vastuu kolmannen kielen tulkkauksesta	35
8	TULOSTEN ANALYSOINTI	37
9	POHDINTA JA JATKOTUTKIMUSAIHEET	45
	LÄHTEET	49
	LIITTEET	53

1 JOHDANTO

Viittomakieliset kuurot osallistuvat yhä enemmän yhteiskunnassa toimimiseen, niin Suomessa kuin ulkomailla. Kansainvälistyvässä maailmassa viittomakielentulkki joutuu usein tilanteeseen, jossa suomen kielen sijasta puhutaan jotain vierasta kieltä. Näissä tilanteissa tarvitaan kokeneita viittomakielentulkkeja, joilla on hyvä vieraan kielen taito. Viittomakielentulkit ovat koulutukseltaan suomen kielen ja suomalaisen viittomakielen asiantuntijoita, mutta heiltä saatetaan odottaa muidenkin kielten hallintaa. Viittomakielisten kuurojen asiakkaiden tarve vierasta puhuttua kieltä osaaville tulkeille vaikuttaa viittomakielentulkkien työnkuvaan.

Tulkkauspalvelun laadusta ja sen valvomisesta on käyty viime aikoina viittomakielialalla keskustelua. Se on ottanut kantaa toimeksiantoihin, joissa viittomakielentulkki tulkkaa kahdella kielellä, joista kumpikaan ei ole hänen äidinkielensä. Tällaisten vieraskielisten toimeksiantojen toteutus jakaa mielipiteitä. Palvelun tarjoaminen asiakkaille koetaan tärkeänä, mutta samalla viittomakielentulkin koulutus koetaan ongelmallisena vierasta puhuttua kieltä vaativissa toimeksiannoissa.

Vieraan puhutun kielen vaikutuksia toimeksiantoon on tutkittu Suomessa vähän. On oleellista tietää ja arvioida, onko tulkki kielellisesti pätevä tulkkamaan tietyssä tilanteessa. Vaadittava vieraan kielen taito riippuu myös toimeksiannon kuvasta. Seminaarissa saatetaan tarvita täysin erilaista kielitaitoa kuin vapaa-ajalle sijoittuvassa toimeksiannossa.

Opinnäytetyö tutki viittomakielentulkkien englannin kielen taitoa ja sitä, kuka määrittelee kielitaidon vaatimukset viittomakielentulkin ammatissa. Tutkimustieto on kerätty lomakekyselyllä sekä haastattelemalla englannin kieltä tulkanneita viittomakielentulkkeja. Työn tavoitteena oli tuoda alan toimijoille tietoa siitä, minkälainen kielitausta englannin kieltä tulkkavilla viittomakielentulkeilla on. Tutkimus pyrki löytämään tietoa eri yrityksissä vallitsevista käytännöistä kolmannen kielen tulkkauksen järjestämisessä. Työn tilaaja on tulkkauspalvelua tuottava Sign Line Oy. Yritys koki tärkeänä

vieraiden puhuttujen kielten tulkkauksen tutkimisen. Alaa yhdistämään tarvittaisiin kaikkia koskevat käytännöt, joka osaltaan helpottaisi viittomakielentulkin työtä.

2 TYÖN TAVOITTEET

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää englannin kieltä tulkanneiden viittomakielen tulkkien kielitaidon tasoa ja heidän käsitystään siitä, millainen englannin kielen taso heillä on. Työssä selvitettiin, mihin tulkin käsitys hänen kielitaidostaan perustuu. Työ tutki miten viittomakielentulkit kokevat vieraskieliset toimeksiannot työssään.

Opinnäytetyö tutki kolmannen kielen asettamaa haastetta siitä näkökulmasta, että kumpikaan tulkin käyttämistä työkielistä ei ole hänen äidinkieltänsä. Tutkimuksessa korostui se, kuinka tulkin kielitaito riittää tulkkamaan kieltä, johon hänellä ei ole koulutusta. Työn tavoitteena oli selvittää, kuka on pätevä tekemään vieraan puhutun kielen tulkkauksia toimeksiannoissa ja kuka tämän pätevyyden määrittelee.

Kolmannen kielen tulkkauksia on tutkittu viime vuosina jonkun verran, varsinkin siinä esiintyviä haasteita tulkkauksen näkökulmasta. Työn tavoitteena oli tuottaa alalle tämänhetkinen katsaus siitä, miten tulkit kokevat englannin kielen taitonsa riittävän sekä kuinka viittomakielentulkin vieraan kielen osaamista alalla määritellään.

2.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tutkimusta lähestyttiin seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

1. Millainen käsitys tällä hetkellä työskentelevillä viittomakielentulkeilla on englannin kielen taidostaan, ja mihin se perustuu?
2. Mitä haasteita kolmannen kielen tulkkauksella asettaa, kun kumpikaan tulkattavista kielistä ei ole tulkin äidinkieli?
3. Miten viittomakielentulkin pätevyys määritellään, kun toimeksiannon puhuttu kieli on tulkkille vieras kieli, ja kuka tämän pätevyyden määrittelee?

2.2 Aiemmat tutkimukset

Aiheeseen liittyen on tehty Suomessa kaksi opinnäytetyötä, jotka tutkivat kansainvälisyyttä sekä vieraan kielen vaikutuksia viittomakielen tulkkauksessa. Ahonen (2007) tutki opinnäytetyössään tulkkien kohtaamia haasteita sekä ammattitaidon kehittämistä. Miettinen (2005) taas on tutkinut viittomakielentulkkien ajatuksia kansainvälisissä tulkkaustilanteissa. Laine (2003) puolestaan tutki opinnäytetyössään englanti - suomalainen viittomakieli - englanti tulkkausta, ja tulkeilta edellytettäviä ominaisuuksia sekä tulkkaustilanteen kulkua.

European Forum of Sign Language Interpreters (efsli) on viittomakielentulkkien järjestö, joka ajaa viittomakielentulkkien asiaa Euroopassa. Efsli järjestää vuosittain seminaarin, jossa alan ammattilaiset toimivat yhteistyössä (European forum of sign language interpreters 2011). Efsli keskittyi vuosittaisessa kokouksessaan vuonna 2008 kolmannen kielen tuomiin haasteisiin viittomakielentulkin ammatissa. Seminaarijulkaisu *Efsli 2008 Conference proceedings: Third language interpreting* johdattaa käsitteiden selittämiseen kolmannen kielen tulkkauksessa sekä pohtii eri kirjoittajien näkökulmista kolmannen kielen tulkkauksen haasteita sekä käytäntöjä. (efsli 2008 conference proceedings, 2009.)

2.3 Työn tilaaja

Opinnäytetyön tilaajana toimi tulkkauspalveluita tuottava yritys Sign Line Oy. Yritys on toiminut alalla lähes 30 vuotta päätoimenaan asioimistulkkaus. Sign Line Oy:n palveluksessa toimii useita vierasta puhuttua kieltä tulkkaavia viittomakielentulkkeja. Toimeksiantoja tehdään myös ulkomailla. (Sign Line Oy 2013.) Sign Line Oy kiinnostui työn tilaamisesta, sillä yrityksessä koettiin tarpeelliseksi kolmannen kielen tulkkaamiseen liittyvien haasteiden tutkiminen. Yritys halusi saada tietoa tällä hetkellä alalla vallitsevista toimintatavoista vieraiden puhuttujen kielten tulkkauksessa. Tilaa-ajan toiveena oli tuoda esiin Kansaneläkelaitoksen (Kela) rooli vieraskielisiä toimeksiantoja tehdessä.

3 TULKKAUS JA SEN JÄRJESTÄMINEN

Tulkkia tarvitaan tilanteessa, jossa kommunikoinnin osapuolet eivät käytä samaa kieltä. Tulkin tehtävä on saattaa tilanne toimivaksi yhteisen kielen puutteesta huolimatta. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto (2012a) määrittelee tulkin viestin välittäjäksi kahden eri kielen välillä sekä vähintään kahden kielen ja kulttuurin osaavaksi ammattilaiseksi. Tulkki erikoistuu usein tiettyihin toimeksiantoihin, kuten asioimis-, oikeus- tai konferenssitulkkaukseen.

Tulkki on viestin välittäjä kahden eri kieltä käyttävän osapuolen välillä. Jotta tulkilta vaadittu viestin välittäminen onnistuu, tulee tulkilla olla hyvä keskittymiskyky, erinomainen kielitaito ja laaja yleissivistys. Tulkilla ei ole ylimääräistä aikaa käytettävissään, vaan hänen on kyettävä tuottamaan tulkkausratkaisu nopeasti, kerran lähdetekstin kuultuaan. (Tommola 2006, 9.) Tommolan esityksen mukaan tulkin ammatinkuva on haastava ja vaatii tulkilta sekä erityisosaamista että kykyä toimia nopeaa reagointia vaativissa tilanteissa.

Viittomakielentulkki eroaa puhuttujen kielten tulkeista siten, että toinen tulkkauksessa käytettävistä kielistä on viittomakieli, joka perustuu visuaaliseen vuorovaikutukseen. Viittomakielentulkkiensa asiakkaita ovat viittomakieltä käyttävät henkilöt, usein viittomakieliset kuurot (Kuurojen liitto 2013). Viittomakielen tulkkaus on pääasiassa simultaanista (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012a), sillä tulkki pystyy samanaikaisesti vastaanottamaan tietoa kuulon avulla ja tulkkamaan viittomakielelle tai seuraamaan visuaalista viittomakieltä ja tulkkamaan puheelle. Simultaanitulkkaukseen liittyy olennaisesti tulkin kyky ymmärtää lähdekieltä ja tuottaa kohdekieltä samanaikaisesti (Tommola 2006, 19). Viittomakielentulkki ei koulutuksensa aikana erikoistu tietyn alan tulkiksi, vaan tulkki tarjoaa tulkkauspalveluita kaikilla elämän osa-alueilla (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2013).

Viittomakielentulkkaus jaetaan Suomessa karkeasti asioimistulkkaukseen ja opiskelutulkkaukseen. Asioimistulkkaus tarkoittaa tulkkauksia kaikissa arkipäivän tilanteissa, ja se mahdollistaa asiakkaan tasapuolisen osallistumisen yhteiskunnassa (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012b). Asioimistulkin ammatinkuva on haastava, sillä tulkin tulee selvitä käytännön työssä monella eri toiminta-alalla. Opiskelutulkkaus tarkoittaa

tulkkausta oppilaitoksessa, jossa kuuro opiskelija opiskelee integroituna kuulevien ryhmään. Tällöin tulkki tulkaa oppitunneilla käsiteltävät asiat, ja kaiken muun, mitä tilanteessa tulee esille. (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012c.) Tulkin vieraiden kielten taito on tarpeellinen myös opiskelutulkkauksessa vieraiden kielten tunneilla (Hynynen & Pyörre 2010, 55). Opinnäytetyössäni tarkastelen kolmannen kielen tulkkauksesta tilanteissa, joissa tulkki käyttää aktiivisena työkielenään englannin kieltä, en opiskelutulkkauksessa tapahtuvaa englannin kielen opetuksen tulkkausta.

Tulkin ammattinimikettä ei ole määritelty laissa, mutta Thurénin (2012, 9) mukaan sen tulisi olla suojattu. Pystyäkseen toimimaan viittomakielentulkkinä, tulee henkilön kuulua tulkirekisteriin, jota ylläpitävät yhdessä seuraavat tahot: Suomen viittomakielen tulkit ry, Kuurojen liitto ry, Kuulonhuoltoliitto ry ja Suomen kuurosokeat ry. Tulkki rekisteriin pääsee tulkki, jolla on yhdistysten ylläpitämän tulkkitoiminnan yhteistyöryhmän hyväksymä koulutus ja jota he suosittelevat tulkiksi. Opiskelija voi kuulua rekisteriin suorittamalla tulkkaustaitoa arvioivan tulkirekisterikokeen, jonka oppilaitos järjestää. (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012d.) Alalla ei kuitenkaan ole tarkkoja kriteerejä tulkkauksen laadun valvomiseen. Thurén (2012, 9) esittää, että suojaamalla tulkin ammattinimikkeen sekä käyttämällä yleisiä laatukriteerejä olisi tulkkien pätevyys helpommin arvioitavissa.

3.1 Kela ja tulkkausvälityskeskus

Vuonna 2010 vammaisten tulkkauspalvelun järjestäminen siirtyi Kelan vastuulle (Kansaneläkelaitos 2013a) ja tulkit tilataan nykyisin Kelan järjestämän tulkkausvälityskeskuksen kautta, joita on koko Suomen alueella yhteensä viisi (Kansaneläkelaitos 2013b). Kela ei kuitenkaan ole vastuussa tulkkauksen laadusta tai viittomakielen tulkkien pätevydestä. On välityskeskuksen tehtävä löytää kuhunkin toimeksiantoon sopiva tulkki. Välityskeskus jakaa toimeksiannot englanninkielisiin tilauksiin sen perusteella, onko tulkki ilmoittanut tulkkauksensa englanniksi. Välityskeskus käyttää tarvittaessa hyödykseen tulkin ilmoittamia tarkempia tietoja kielitaidostaan. Välityskeskus on yhteydessä palveluntuottajaan, mikäli tilanne vaatii tulkin kielitaidon varmentamista. (R. Heikkinen, henkilökohtainen tiedonanto 13.3.2013.)

Kelan tulkkauvälityskeskus käyttää tulkkien välityksessä apunaan tulkkiprofiilia. Profiilissa määritellään tulkin työnkuva (Kela 2013c) ja profiilin avulla toimeksiantoon etsitään sopiva tulkki (Kela 2013d). Tulkin profiilin laitetaan merkintä, jos tulkki käyttää englantia tulkkauškielenä. Merkintä tarkoittaa sitä, että tulkkauvälityskeskus voi antaa englanninkielisen toimeksiannon kyseiselle tulkille, oli kyseessä mikä tahansa englanninkielinen toimeksianto. Jotta toimeksiannot pystyttäisiin järjestämään tulkkien kielitaidon mukaan, on tulkin mahdollista ilmoittaa profiilissa lisätietoa kielitaidostaan. Tulkki ilmoittaa englanninkielisen tulkkauksensa tason perus- tai haastavan tason tulkkaukseksi. Jos asiakas ei tulkkia tilatessaan mainitse tilaisuuden olevan vaativaa tasoa, voidaan kuka tahansa profiilissaan englantia tulkkauksiksi ilmoittanut varata toimeksiantoon. (Kurvinen 2012.)

4 TULKKIKOULUTUKSEN TYÖKIELET

Puhuttujen kielten tulkeilla on vähintään kaksi työkieltä. Yleisenä käytäntönä on, että tulkki tulkaa ensisijaisesti vieraasta kielestä äidinkieleen päin, eikä päinvastoin. (Sunnari 2006, 26; Turun yliopisto 2008-2009, 8.) Tämä ei toteudu viittomakielentulkin ammatissa, vaan tulkit tulkkauvat usein suomen kieleltä vieraalle kielelle. Suomessa viittomakielentulkin työkieliä on kaksi, suomen kieli ja suomalainen viittomakieli (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2013). Viittomakielentulkin työnkuva edellyttää, että tulkilla on sekä laaja yleissivistys että hyvä kulttuurituntemus kielissä, joita työssään käyttää (mt., 2013). Opintojen aikana opiskelija pyrkii saavuttamaan mahdollisimman laajan tietotaidon sekä suomalaisesta kulttuurista että erityisesti kuurojen kulttuurista.

Tulkin tärkein työväline on kieli. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto on laatimassaan tulkin ammattisäännöstössä soveltanut konferenssitulkkien liitto AII:n laatukriteerejä puhuttujen kielten tulkkien kielitaidon arviointiin. (Sunnari 2006, 32.) Tästä huolimatta ammattisäännöstö ei määrittele tarkasti tulkilta odotettavaa kielitaitoa, vaan toteaa tulkin vastaanottavan tilauksen vain, jos hän on siihen pätevä (Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto 2012b). Sääntöä on siitä hankala tulkita, että etukäteen voi olla vaikeaa, jopa mahdotonta arvioida kielitaidon riittävyyttä toimeksiannossa.

Viittomakielentulkkauksessa käytettävien vieraiden puhuttujen kielten hallintaa ei ole tutkittu paljoa. Puhuttujen kielten tulkkauksessa taas tulkkien ammattitaitoa on tutkittu enemmän. Puhuttaessa kielitaidon riittävydestä ja kielen hallinnasta tulkkausosalalla, voidaan viittomakielentulkkaus joissain määrin rinnastaa puhuttujen kielten tulkkaukseen.

Pelkkä kielen osaaminen ei riitä takaamaan hyvää tulkkausta. Jotta tulkki kykenee sujuvan käännöksen tekemiseen, tulee kielenhallinta olla syvemmällä tasolla. Oleellista ei ole kaikkien käsitteiden tunteminen, sillä hallitessaan kielen perinpohjaisesti selviää tulkki myös tilanteissa, joissa jokainen termi ei ole hänelle entuudestaan tuttu. (Seleskovitch 2001, 153.) Käsitteiden mukaan pelkkä kielen sanaston ja kieliopin osaaminen ei takaa syvällistä kielenhallintaa, vaan pystyäkseen asianmukaiseen tulkkaukseen, tuliksi tulkin kielitaidon jokaisessa työkielessä olla täysin sujuva. Lähes äidinkielen tasoiseen kielen osaamiseen vaaditaan kuitenkin enemmän kuin koulussa opittu kielitaito (Crasborn 2009, 11). Puhuttujen kielten tulkeilta vaadittu kielitaidon taso on korkea. Onkin tärkeää nostaa esille viittomakielentulkin käyttämien työkielten osaamisen taso.

4.1 Suomen kielen ja suomalaisen viittomakielen opinnot

Nelivuotinen ammattikorkeakoulututkinto sisältää opintoja suomen kielessä sekä suomalaisessa viittomakielessä. Suomalaisen viittomakielen taidot eivät ole opiskelun pääsyvaatimuksena (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2013), ja nykyään koulutuksen aloittavista harva osaakaan viittomakieltä ennestänsä (Hynynen & Pyörre 2010, 54). Neljän opiskeluvuoden aikana opiskelija saavuttaa parhaan mahdollisen suomalaisen viittomakielen taidon. Työllistyttyään tulkin viittomakielentaito vahvistuu entisestään, ja tulkki jatkaa oppimista läpi työuransa (mt., 54-55).

Tulkin olisi saavutettava korkeatasoinen kielitaito jo koulutuksen aikana (Sunnari 2006, 33; Selescovitch 2001, 165). Viittomakielentulkin opintosuunnitelmassa on määritelty kaikki koulutuksen aikana suoritettavat suomen kielen ja suomalaisen viittomakielen opinnot. Tutkintoon kuuluu ammattikielten opintoja yhteensä 80 opintopistettä, joista 50 opintopistettä on suomalaisen viittomakielen opintoja sekä 24 opinto-

pistettä suomen kielen opintoja. Jäljelle jäävät kuusi opintopistettä ovat vieraiden kielten opintoja. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2013).

Viittomakielentulkkien äidinkieli on pääasiassa suomi (Hynynen & Pyörre 2010, 54) tai ainakin tätä tasoa vastaava suomen kielen taito, sillä opinnot tähtäävät juuri suomen kielellä tulkkaukseen. Suomen kielen opinnot koulutuksen aikana tähtäävät antamaan opiskelijalle tiedon siitä, mitä kieli käytännössä on, ja mitä piirteitä kieleen ja kulttuuriin liittyy vuorovaikutustilanteissa. Opiskelijan tulee hallita suomen kieli perusteellisesti ja osata käyttää sitä mahdollisimman elävästi ja joustavasti eri kommunikaatiotilanteissa. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2013). Äidinkieli on tulkin tärkein kieli (Turun yliopisto 2008-2009, 8).

Viittomakielentulkiksi valmistuva on pätevä tulkkamaan suomen kielen ja suomalaisen viittomakielen välillä. Crasborn (2008, 11) väittää, että useimpien viittomakielentulkkien viittomakielen taito on aina vieraan kielen tasoa, eivätkä he voi saavuttaa äidinkieltä vastaavaa tasoa viittomakielessä. Tämä viittaa siihen, että viittomakielentulkkien kielitaitoa on vaikea suoraan rinnastaa puhuttujen kielten tulkkien kielitaitoon, sillä Crasbornin (2008) ajatusta mukaillen harvan viittomakielentulkin suomalaisen viittomakielen taito ylittäisi äidinkieltä vastaavalle tasolle. Näkemyksen perusteella olisi mahdollista jopa kyseenalaistaa viittomakielentulkkien kielitaidon riittävyys nykykoulutuksen perusteella. Crasborn (2008, 11) pohjaa ajatuksiaan teorialle, jonka mukaan oppiakseen kielen lähes täydellisesti, tulee se oppia jo lapsena eikä aikuisiällä opiskelemalla.

4.2 Muut kielten opinnot

Viittomakielentulkin opintoihin sisältyy kuusi opintopistettä vieraiden kielten opiskelua, joita ovat englannin ja ruotsin kielen opinnot, kummatkin laajuudeltaan kolme opintopistettä. Opintokokonaisuuteen kuuluu kielen suullisen taidon sekä kuullun ymmärtämisen harjoittelu sekä sanasto- ja kirjoitustehtävät. Englannin kielen opintojakson tavoitteet ovat pääpiirteissään seuraavat: sujuva puheilmaisuus arkipäivän tilanteissa, normaalitempoisen keskustelun ymmärtäminen, pääajatuksen ymmärtäminen

yleisistä ja omaan alaan liittyvistä teksteistä sekä kirjoittaessa rakenteiden ja sanaston monipuolinen osaaminen. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2013, 117.)

Viittomakielentulkin tutkinto ei tue siinä määrin vieraiden kielen opintoja, että tulkki voisi niiden perusteella hallita jonkin vieraan puhutun kielen. Tavoitteet englannin kielen opiskelussa tähtäävät arkikielen osaamiseen ja kielen pääasialliseen ymmärtämiseen. Tulkkauksessa tällaisen kielitaidon ei voida olettaa riittävän, sillä tulkin tulee hallita työkielensä erinomaisesti (Sunnari 2006, 34-35). Nelivuotinen viittomakielentulkin tutkinto antaa pätevyyden tulkata suomen kielen ja suomalaisen viittomakielen välillä, mutta viittomakielentulkkit käyttävät työssään myös vieraita kieliä, joihin tutkinto ei päteviä.

4.3 Kolmas kieli eli vieras kieli

Kolmas kieli tarkoittaa tulkkaustilanteessa esiintyvää kolmatta kieltä, joka ei ole tulkin tavanomainen työkieli (Crasborn 2008, 8). Kolmas kieli voi olla tulkille vieras puhuttu tai viitottu kieli. Tutkimuksessa käsitellään kolmatta kieltä tulkille vieraana puhuttuna kielenä, joka on tässä työssä englanti. Kun kolmannen kielen tulkkausta käsitellään yleisesti tulkin ammatissa, käytetään termiä ”kolmannen kielen tulkkaus”. Kun käsitellään tulkkien kielitaitoa ja vieraiden kielten hallintaa, käytetään työssä määritelmää ”vieras puhuttu kieli”.

4.4 Tulkkien kielitaidon määritelmä

Esittelen työkielten määritelmän sekä tulkeilta vaadittavan kielitaidon tason kansainvälisen konferenssiliitto AIIC:n luokittelun mukaisesti sekä Eurooppalaista viitekehystä apuna käyttäen. Eurooppalainen viitekehys on luotu kuvaamaan kielitaidon yhteisiä taitotasoa Euroopan neuvoston jäsenmaissa (Jokiniemi 2008, 44). Siinä kuvataan niitä taitoja, joita kielen oppijan tulisi hallita pystyäkseen viestimään kielen avulla (mt., 19).

Eurooppalainen viitekehys jakaa yhteiset taitotasot kolmeen käsitteeseen: perustaso (A1-A2), keskitaso (B1-B2) ja edistynyt taso (C1-C2), joista jokainen jakautuu kahteen tasoon. Näin ollen taitotasoja on yhteensä kuusi, jonka perusteella kielitaitoa voidaan arvioida: alkeistaso A1, selviytyjän taso A2, kynnystaso B1, osaajan taso B2, taitajan taso C1 ja mestarin taso C2. (Mt., 47.)

Kansainvälinen konferenssitulkki liitto AICC on luonut tulkki työkielten määrittelyn. Kielet jaetaan aktiivi- ja passiivikieliksi. Aktiivikieliä kutsutaan A ja B kieliksi, joista A-kieli on tulkin äidinkieli ja B-kieli on lähes äidinkielen tasoa, jota tulkki ymmärtää kuin syntyperäinen kielen puhuja. Tulkki käyttää B-kieltä tarvittaessa kohdekieleinä, mutta ei simultaanitulkkausessa. Passiivikieltä kutsutaan C-kieleksi, jota tulkki ymmärtää täydellisesti, mutta jota hän käyttää vain lähdekielenä. (Seleskovitch 1978, 74-75.) Tulkki ilmoittaa työkieliseen vain kielet, jotka hallitsee erinomaisesti (Turun yliopisto 2008-2009, 8).

Puhuttujen kielten konferenssitulkki kielitaitovaatimukset määrittellään eurooppalaisen viitekehysten mukaisesti. Jos tulkki käyttää työssään yhtä lähdekieltä (B-kieli), tulee sen olla taitotasoa C2+, C2 tai C1. Jos tulkki käyttää kahta lähdekieltä, tulee niiden olla taitotasoa C2 tai C1. C-kielessä tulee tulkin ymmärtää kieltä taitotasolla C2 tai C1 sekä tuottaa taitotasolla B2. (Mt., 9.)

Viittomakielen tulkkausten vertaaminen puhuttujen kielten tulkkaukseen on ongelmallista. Puhuttujen kielten tulkit voivat saavuttaa kielitaitonsa viettämällä pitkiä aikoja ulkomailla, mikä taas ei ole mahdollista hyvän viittomakielentaidon saavuttamiseksi. Puhuttujen kielten konferenssitulkki taitovaatimukset ovatkin huomattavasti korkeammat kuin viittomakielentulkeilta odotetut taitovaatimukset. Viittomakielentulkki hallitsee A-kielen, oman äidinkieltä, mutta B-kielen tasoa ei määritellä viittomakielentulkin ammatissa kuin tulkki kokeella (Thurén 2012, 7). Puhuttujen kielten tulkki taitotason määrittely on tiukempi. Myös viittomakielentulkki taitoa tulisi määrittellä yleisellä arviointiasteikolla (mt., 8). Mikäli jo tulkin virallisen työkielen, suomalaisen viittomakielen, taidon arviointi on kehityksen tarpeessa, on oletettavaa, että kolmannen kielen tulkkaus viittomakielentulkin ammatissa asettaa tulkkille erityisen haasteen.

5 KOLMANNEN KIELEN TULKKAUS

5.1 Englannin kielen tulkkauksen tarve

Viittomakielen tulkkausalaalla on kasvava tarve tulkeille, jotka voivat tulkata suomalaisen viittomakielen ja jonkun vieraan puhutun kielen välillä. Etenkin tarvetta on tulkeille, jotka voisivat tulkata englannin kielen ja maansa viittomakielen välillä (De Wit 2010, 236). Haasteen asettaa se, että tällöin tulkki tulkaa kahden itselleen vieraan kielen välillä (Hynynen & Pyörre 2010, 55). Voidaan olettaa, että tulkin kielitaidon tulee olla todella sujuva, jotta hän pystyy tekemään toimivia tulkkausratkaisuja. Viittomakielentulkkauksen tarve on kasvanut kansainvälisissä tapahtumissa viime vuosien aikana (De Wit 2010, 266) ja se tuo viittomakielentulkin työnkuvaan uusia alueita. Tulkin työympäristö muuttuu ja sen mukana muuttuu myös työkieli.

5.2 Työkielten hallinta

On kyseessä sitten ulkomailla tapahtuva tulkkaus tai kotimaassa järjestettävä monikielinen tapahtuma, vaaditaan tulkilta tilaisuudessa käytettävien kielten hallintaa (De Wit 2010, 226). Pystyäkseen tulkkaamaan kolmannesta kielestä tässä tapauksessa viittomakielelle, tulee tulkin täysin hallita kyseinen kolmas kieli (mt., 234). Yleinen lähtökohta on, että tulkki tuntee käyttämänsä kielet erinomaisesti (Sunnari 2006, 34-35). Viittomakielentulkkien vieraiden puhuttujen kielten hallintaa saattaa olla vaikea arvioida, kun yhteistä arviointiasteikkoa ei ole määritelty.

Tulkkaustilanne on jo itsessään haastava, mutta lisähaasteen tuo tulkillle vieras työkieli. Kielen ollessa jokin muu kuin tulkin äidinkieli, on olennaista tarkastella tulkin kielitaitoa ja pätevyyttä kyseisessä kielessä. Kolmannen kielen tulkkaus on yhä yleisempää ja tulkki kohtaa usein sellaisia kieliä, joiden tulkkaamiseen hänellä ei ole pätevyyttä (Crasborn 2008, 12). Tilanne on pulmallinen myös siksi, että vastaanottaessaan vieraskielisen toimeksiannon, tulkki ei voi olla varma kielitaitonsa riittävydestä. Vaikka monet viittomakielentulkit ovat jossain vaiheessa koulu-uraansa opiskelleet

englantia, vaaditaan vieraan kielen tulkkauksessa äärimmäisiä taitoja, kuten englannin kielen kieliopin ja sanaston sujuvaa osaamista sekä vieraiden puheaksenttien ymmärtämisen taitoa (mt., 8).

Viittomakielentulkki tulkaa joko englannin kieleltä suomalaiselle viittomakielelle tai päinvastoin. Kyseessä on kielellisesti vaikea tilanne, johon tutkinto ei anna valmiuksia. Kolmannen kielen tulkkaus jakaa mielipiteitä, ja alan kirjallisuudessa väitellään siitä, mitä kieliä tulkki voi toimeksiannoissa käyttää (De Wit 2010, 234). Scholl (2008) esittää, että tällä hetkellä tulkkausalalla on vain harvoja viittomakielentulkkeja, jotka pystyvät tulkaamaan kolmannella kielellä vaatimustason mukaisesti (De Wit 2010, 230).

Tulkilta vaaditaan monikielisissä tilanteissa erityisosaamista, joka tarkoittaa ylimääräistä kieli- ja kulttuuriosaamista. Tulkilta vaadittava kielitaito vaihtelee tilanteen mukaan, mutta mikäli tulkki tulkaa sekä kolmannesta kielestä viittomakieleen että viittomakielestä kolmanteen kieleen, tulee kolmannen kielen taito olla tasoltaan muita työkieliä vastaava. (Mt., 230.) Kun alalla ei ole määritelty virallisia vieraan puhutun kielen taitokriteerejä, on vaikea arvioida, kenen taidot vastaavat tätä tasoa.

Laine (2003) tutki opinnäytetyössään vieraan kielen tulkkausta ja erityisesti tulkkauskielten välistä suhdetta sekä tulkin kielenkäyttötaitoja. Hän tarkastelee puhutun englannin kielen ja suomalaisen viittomakielen välillä tehtyä tulkkausta. Tutkimuksessa kävi ilmi, että tulkatessa kahden vieraan kielen välillä korostuu lähdekielen merkityksen ymmärtäminen (Laine 2006, 244). Kun tulkataan kahdella kielellä, joista kumpikaan ei ole tulkin äidinkieli, on tulkilla käytettävissä rajallinen määrä sanastoa, ja tulkkausprosessin hallinta korostuu.

5.3 Gilen kapasiteettimalli

Gile (1997) esittää kapasiteettimallin, jonka mukaan simultaanitulkkauksessa tulkin suorituskyky voidaan jakaa kolmeen osaan: 1) lähdekielen kuunteluun ja analyysiin käytettävä kapasiteetti, 2) muistin kapasiteetti ja 3) kohdekielen tuottamiseen käytettävä kapasiteetti. Käyttäen kaikkia näitä suorituskyvyn osa-alueita tulkki pystyy jakamaan kapasiteettiaan siten, että tulkkaus on sujuvaa. (Gile 1997, 164.)

Ongelmia tulkkauksilanteeseen ei Gilen mukaan aiheuta vain se, ettei tulkki tunnista tiettyä lähdekielistä termiä. Tulkkauks kärsii, jos jokin tulkkaukskapasiteetin osa-alueista äkillisesti vaatii tulkilta enemmän huomiota kuin normaalisti. Tulkki saattaa jättää pidemmän viiveen ymmärtääkseen jonkin asiakokonaisuuden, jolloin muistille tarvittava kapasiteetti laajenee ja se taas vie kapasiteettia muilta osa-alueilta. (Mt., 166.) Vieraan puhutun lähdekielen voidaan olettaa asettavan sellaisen lisähaasteen tulkille, että se vie hänen kapasiteetistaan normaalia suuremman osan. Tulkin kapasiteetin muut osa-alueet kärsivät, kun hän keskittyy epätyypillisen työkielen tulkkaukseen.

5.4 Tulkkauks vieraalta puhutulta kieleltä viittomakielelle

Tulkataks kolmannelta kieleltä viittomakielelle, tulee tulkin osata kolmas kieli erinomaisesti taataks laadullisen tulkkauksen (De Wit 2010, 234). Koska alalla ei ole yhtenäistä määritelmää tulkattavien kielten taitotasosta, vertaa De Wit (2010, 234) kielitaitoa puhuttujen kielten tulkkauksen kriteereihin. Hän näkee ongelmallisena muun muassa sen, että viittomakielentulkin ammatissa tulkkauks on usein vasta- vuoroista, jolloin tulkataan sekä puhutulta kieleltä viittomakielelle että päinvastoin. Puhuttujen kielten konferenssitulkit tulkkauvat pääsääntöisesti ainoastaan äidinkielel- leen.

Gilen (1997) kapasiteettimallia mukaillen De Wit (2010, 228) esittää, että kun tulkkauksilanteessa esiintyy yksi kieli ja kulttuuri lisää, vie se tulkin kapasiteetista ylimääräisen osan. Pystyäkseen tulkkamaan tulkki tekee valintoja jakaakseen kapasiteettiaan, joka osaltaan vaikuttaa suoraan tulkkauksen laatuun. Tulkkauksen luotettavuus saattaa kärsiä kolmannella kielellä tulkatessa. Lähdekielen kuuntelun ja analyysin kapasiteetti vie mahdollisesti suuremman osan tulkin kapasiteettia kun tulkataan puhutulta vieraalta kieleltä viittomakielelle.

Tulkkien lähdekielen ymmärtäminen saattaa riippua tilaisuudesta sekä puhujasta (De Wit 2010, 229). On haastavaa kuunnella puhujaa, joka ei ole syntyperäinen englannin kielen käyttäjä. Usein kansainvälisten tapahtumien yleinen kieli on englanti, mutta tämä ei tarkoita, että kaikki puhujat olisivat syntyperäisiä englannin kielen käyttäjiä.

Vahva ei-syntyperäisen henkilön aksentti vaatii tulkilta suurempaa vaivaa lähdekielen ymmärtämiseksi (mt., 229).

5.5 Tulkkkaus viittomakieleltä puhutulle kielelle

Kuten kolmannelta kieleltä viittomakielelle tulkkkaus niin myös viittomakieleltä kolmannelle kielelle tulkkkaus vaatii tulkilta erinomaista kielen hallintaa. Viittomakieleltä kolmannelle kielelle tulkkkaus vie tulkin kohdekielen tuottamiseen käytettävästä kapasiteetista laajemman osan. Viittomakielentulkit kokevat puhutulle kielelle tulkkauksen haastavammaksi kuin viittotulle kielelle tulkkauksen. Syynä voi mahdollisesti olla se, että tulkeilla on enemmän kokemusta viittomakielelle tulkkauksesta, sillä viittomakielentulkin työ sisältää enemmän tulkkauksia puhutulta kieleltä viittomakielelle. Tulkit oppivat viittomakielen usein vasta aikuisiällä, joka vaikuttaa heidän kielitaidon ymmärtämiseensä huomattavasti. (De Wit 2010, 235.)

5.6 Kolmas kieli, kolmas kulttuuri

Kun tulkataan monikielisessä ympäristössä, tarkoittaa se usein myös eri kulttuurien läsnäoloa. Varsinkin kansainvälisissä tilaisuuksissa on läsnä useita eri kieliä ja kulttuureja. Tulkin tulisi tuntea kolmannen kielen lisäksi myös kieleen liittyvä kulttuuri taatakseen onnistuneen tulkkauksen. Kulttuuri näkyy myös kielessä ja tavoissa puhutella toisia, ja tulkin tulee osata huomioida näitä kulttuureissa olevia eroja. (De Wit 2010, 232.) Työkielten hallinnan lisäksi tulkin tulee tuntea kielten taustalla olevaa kulttuuria. Kulttuurit sisältävät erilaisia sanattomia keinoja viestiä, kuten ilmeet, eleet ja äänensävy, joista tulkin tulisi olla tietoinen. (Välimäki 2006, 140.)

Laineen (2006, 241) opinnäytetyön tuloksista kävi ilmi, että viittomakielentulkit korostivat eri kulttuureihin kuuluvien erityispiirteiden hallitsemista toimeksiannossa. Tulkin tulisi olla tietoinen kyseessä olevan kulttuurin puhetavoista sekä hallita kielen edellyttämä puhetyyli.

Voidaan todeta, että tulkilta odotetaan monikielisissä tilaisuuksissa enemmän kuin vain käytettävien kielten hallintaa. Tulkin tulee osata lukea tilannetta ja mukautua kielen ja kulttuurin vaatimiin olosuhteisiin. Jotta tulkki pystyy työskentelemään vaivatta tällaisissa tilanteissa, voidaan hänen odottaa hallitsevan tilanteen asettamat erityispiirteet.

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

6.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimus toteutettiin sekä kyselylomakkeella että teemahaastattelulla. Kumpikin menetelmä tähtää keräämään vastaajan tietoisuuden ja ajattelun sisältöä (Hirsjärvi & Hurme 2010, 35). Kyselylomakkeen hyvä puoli on se, että sillä pystytään selvittämään konkreettisia ilmiöitä (mt., 37) ja suuren ihmismäärän avulla voidaan tavoittaa laaja tutkimusaineisto (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009, 108). Haastattelu sopii menetelmäksi, kun vastaajan halutaan kertovan vapaasti itseään koskevia asioita (mt., 95). Haastattelu on tutkimusmenetelmänä joustavampi ja antaa haastattelijalle mahdollisuuden täsmentää kysymyksiä (Hirsjärvi ym. 2010, 36). Haastattelun avulla voidaan tuoda esiin haastateltavan motiiveja (mt., 34), joka koettiin tärkeäksi tutkies- sa tulkkien käsityksiä kielitaitonsa riittävydestä ja ammattietiikasta. Tutkittaessa vastaajien englannin kielen opiskelutaustaa kyselylomakkeella tavoitettiin nopeasti ja helposti ne viittomakielentulkit, joille kysely oli suunnattu. Teemahaastattelussa käsiteltiin tulkkien kokemuksia heidän kielitaidostaan, kolmannen kielen tulkkaukseen liittyvää ammattietiikkaa ja tulkkauksen järjestämisvastuuta.

Tutkimusongelma määrittelee sen, millaisia tutkimusmenetelmiä tutkijan kannattaa käyttää. Yksi lähestymistapa tutkimukseen on kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen menetelmän yhdistäminen parhaan tutkimustuloksen saavuttamiseksi. (Mt., 27.) Samoin Ojasalo ym. (2009, 95) esittävät, että haastattelu sopii tutkimusmenetelmänä yhdistettäväksi muiden menetelmien kanssa. Tutkimuksessa on yhdistetty tutkimusmenetelminä kyselylomake ja teemahaastattelu. Kyselylomake toimi suuremman otoksen

taustojen selvittämisessä, jonka jälkeen teemahaastattelulla täydennettiin tutkimustietoa.

6.2 Kyselylomake

Tutkimuksen ensimmäinen osio toteutettiin sähköisellä kyselylomakkeella Webropol-ohjelman avulla. Kysely lähetettiin Kuurojen liiton tulkeille sekä viiteen Etelä-Suomessa toimivaan tulkkauspalvelua tuottavaan yritykseen. Viiden yrityksen sisällä oletettiin työskentelevän sen verran englannin kielellä tulkkanneita viittomakielentulkkeja, että tutkimusjoukko päätettiin rajata näin. Yrityksen sisällä kysely ohjattiin edelleen niille viittomakielentulkeille, jotka ovat tulkanneet englannin kieltä käyttäen. Kuurojen liiton tulkeille kysely lähetettiin, sillä heidän tiedettiin tekevän englanninkielisiä toimeksiantoja. Kyselyyn vastasi yhteensä 11 viittomakielentulkkia. Kyseinen ryhmä muodostaa tutkimuksen otoksen (Ojasalo ym. 2009, 93). Kysely keskittyi keräämään tietoa tulkkien englannin kielen taidon tasosta sekä heidän opiskelutaustastaan.

6.3 Teemahaastattelu

Haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna, jossa kysymykset olivat valmiiksi suunniteltuja, mutta vastausvaihtoehtoja ei oltu suunniteltu etukäteen. Teemahaastattelussa olennaista on se, että haastattelussa käsitellään yhtä teemaa, ja keskiössä on haastateltava henkilö (Hirsjärvi & Hurme 2010, 47). Teemana haastattelussa oli kolmannen kielen tulkkaus viittomakielentulkin työssä. Teemaa käsiteltiin kolmen aihealueen, tulkkien kielitaidon, ammattietiikan ja vastuunjaon kautta. Puolistrukturoidun teemahaastattelu valittiin siksi, että käsiteltäessä ammattietiikkaan ja vastuuseen liittyviä asioita on niistä vapaamuotoisesti kertominen luultavasti helpompaa. Haastattelutilanteessa pystyttiin esittämään mahdollisia lisäkysymyksiä esiin tulleiden aiheiden pohjalta.

7 TULOSTEN ESITTELY

7.1 Kyselylomake

Seuraavaksi esitellään kyselytutkimuksen tulokset. Tulokset on jaettu kyselyn (Liite 1) mukaisesti aihealueisiin, joita ovat viittomakielentulkkiensa työkokemus, opiskelustausta, tulkkiensa kielitaidon itsearviointi sekä englanninkieliset tulkkaustilanteet ja niiden haasteet.

7.1.1 Viittomakielentulkkiensa työura

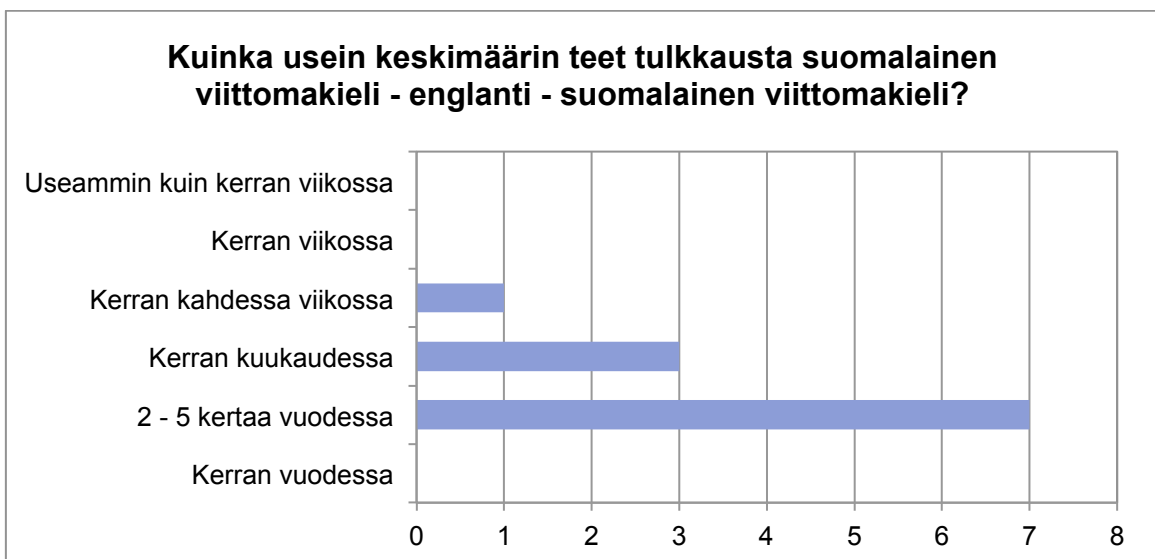
Vastaajilta kysyttiin viisiportaisen asteikon avulla, kuinka pitkään he ovat toimineet viittomakielentulkkeina. Vastanneista neljä tulkkiä oli työskennellyt tulkkiä 3–5 vuotta, yksi tulkki 6–9 vuotta sekä kuusi tulkkiä 10 vuotta tai enemmän. Vastaajista yksikään ei ollut työskennellyt tulkkiä 0–2 vuotta.

Vastaajien englannin kielellä tulkkaamisen kokemusta selvitettiin kysymällä, kuinka pitkään työurallaan he ovat tehneet tulkkausta englannin kielellä. Kuten kuviosta 1 havaitaan, jakautuu englannin kielen tulkkaus työuran aikana vajaasta vuodesta yli kymmeneen vuoteen asti. Vastausvaihtoehdoista yksi mahdollinen aikaväli oli 6-9 vuotta, johon yksikään tulkki ei kuulunut.

KUVIO 1 Viittomakielentulkkien työkä englannin kielen tulkkauksessa

Kokonaiskuvan saamiseksi englannin kielen tulkkauksen yleisyydestä, kysyttiin tulkeilta, kuinka usein he tekivät tulkkausta englannin kielellä. Kuvio 2 osoittaa, että englannin kielen tulkkausta tehtiin 2-5 kertaa vuodessa, kerran kuukaudessa tai kerran kahdessa viikossa. Vastausvaihtoehdoissa annettiin kolme muuta aikamäärettä (kerran vuodessa, kerran viikossa ja useammin kuin kerran viikossa), joihin yksikään tulkki ei kuulunut.

KUVIO 2 Englannin kielen tulkkauksen määrä

7.1.2 Opiskelutausta

Seuraavaksi kartoitettiin viittomakielentulkkiensa opiskelutaustaa. Tarkoituksena oli selvittää, millainen koulutausta tulkeilla on sekä millä tasolla he ovat opiskelleet englantia koulu-uransa aikana.

Ensin kartoitettiin tulkkiensa opiskelemaan englannin kielen oppimäärää peruskoulussa. Vastaajista kolme yhdestätoista (3/11) oli opiskellut englantia A2-kielenä eli lyhyen oppimäärän. Vastaavasti kahdeksan vastaajaa yhdestätoista (8/11) oli opiskellut englantia A1-kielenä eli pitkän oppimäärän. Vastanneista jokainen (11/11) oli käynyt peruskoulun jälkeen jonkin toisen asteen koulutuksen. Heistä jokainen lukuun ottamatta yhtä (10/11) oli opiskellut näiden opintojen parissa englannin pitkän oppimäärän. Jokainen tulkki (11/11) oli suorittanut korkeakoulutasoisen tutkinnon ja heistä kahdeksan (8/11) tutkintoon oli kuulunut englannin kielen opintoja. Opintojen laajuus tutkinnoissa vaihteli 1-4 opintopisteen välillä.

Kolme vastaajaa yhdestätoista (3/11) oli opiskellut jonkin toisen ammattitutkinnon viittomakielentulkkiensa tutkinnon lisäksi. Kahden tutkintoon kuului englannin kielen opintoja, jotka olivat laajuudeltaan viisi opintopistettä tai alle. Yksi oli suorittanut yleisen kielitutkinnon, joka on opetushallituksen järjestämä kielitaitotutkinto aikuisille (Opetushallitus 2013). Kielitaitotutkinnon voi suorittaa kolmella taitotasolla, joita ovat perustason testi, keskitason testi sekä ylimmän tason testi. (mt.) Kyseinen tulkki oli suorittanut ylimmän tason testin.

Tutkimuksessa selvitettiin, olivatko tulkit suorittaneet Suomessa tutkintoja, joiden opetuskielenä oli ollut Englanti. Vastanneista neljä oli opiskellut englanniksi. Heistä kaksi oli suorittanut viittomakielentulkkiensa EUMASLI-tutkinnon (European Master in Sign Language Interpreting), jonka laajuus on 90 opintopistettä. Kansainvälisen maisterintutkinnon tavoitteena on kouluttaa viittomakielentulkkeja toimimaan alaa kehittämällä ja tulkkausta parantamalla (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2013b). Yksi tulkki oli opiskellut yhden lukuvuoden työväenopistolla ja yksi yliopistolla yksittäisiä englanninkielisiä kursseja.

Seuraavaksi kysyttiin, olivatko vastaajat viettäneet pitkiä aikoja maassa, jossa käytetty yleiskieli on Englanti. Vain yksi vastaajista oli opiskellut englanninkielisessä

maassa 10 kuukauden ajan. Kaksi tulkkiä oli opiskellut ulkomailla, muttei englanninkielisessä maassa. Kommunikointikielenä he olivat kuitenkin käyttäneet englantia. Kaksi tulkkiä oli työskennellyt vuoden ajan ulkomailla. Vain toinen oli vuorovaikutuksessa syntyperäisten kielenkäyttäjien kanssa. Yksi vastaajista oli viettänyt englanninkielisessä maassa kolme kuukautta.

7.1.3 Tulkkien kielitaidon itsearviointi

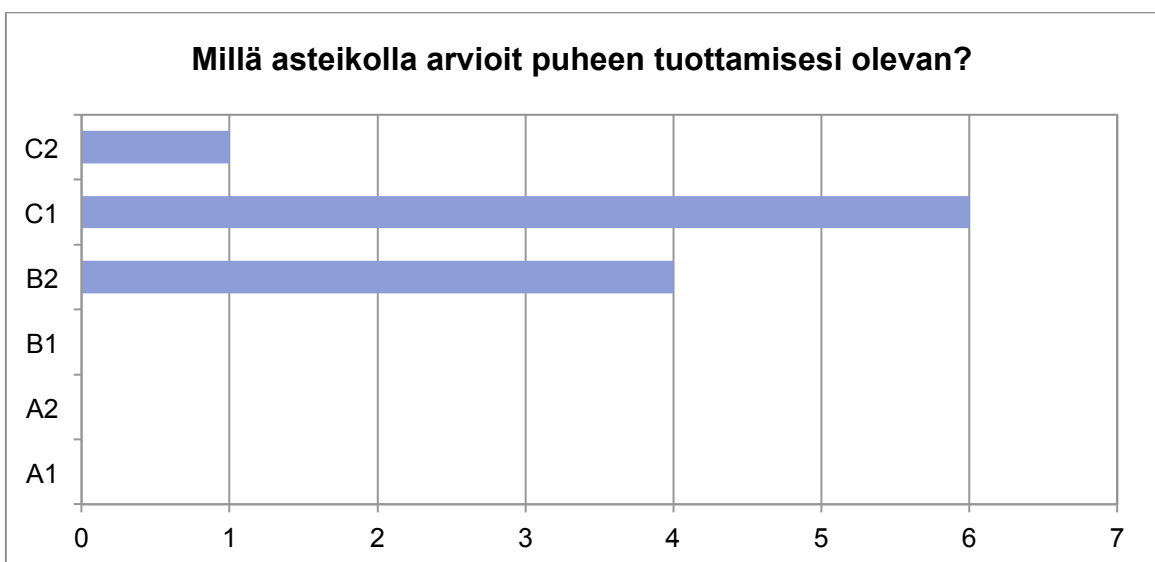
Tutkimuksen kohteena oli erityisesti viittomakielentulkkien englannin kielen taito heidän itsensä arvioimana. Tutkimuksessa selvitettiin, kuinka tulkit itse kokevat kielitaitonsa kielen eri osa-alueilla. Vastaajia pyydettiin tutustumaan Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoihin (Liite 2) ja arvioimaan kuullun ymmärtämisen, puheen tuottamisen ja suullisen vuorovaikutuksen kielitaitoa. Viitekehystä valittiin nämä osa-alueet, sillä ne kattavat tulkin työssä tarvittavat kielitaidon alueet. Tulkin tulee ymmärtää kieltä sekä tuottaa puhetta, mutta lisäksi suullisen vuorovaikutuksen arvioinnin avulla voidaan osoittaa yleistä kielenhallintakykyä.

Ensimmäisenä viittomakielentulkkeja pyydettiin arvioimaan englannin kielen kuullun ymmärtämisen taitoa. Taitotasoja on yhteensä kuusi: alkeistaso A1, selviytyjän taso A2, kynnystaso B1, osaajan taso B2, taitajan taso C1 ja mestarin taso C2 (Jokiniemi 2008, 47). Seuraavasta kuvioista (kuvio 4) voidaan havaita, että tulkkien englannin kielen ymmärtämisen taito jakautui välille B2-C2. Kuudesta tasosta yksikään tulkki ei arvioinut kielitaitoaan alle tason B2. Kuten kuvioista nähdään, arvioi yli puolet englannin kielen taitonsa olevan tasolla C1.

KUVIO 4 Kuullun ymmärtämisen itsearviointi

Kuten kuvio 5 osoittaa, jakautui tulkkien englanninkielisen puheen tuottaminen tasojen B2-C2 välille. Kuvioista nähdään, että yli puolet arvioivat englannin kielen taitonsa olevan tasolla C1. Yksikään tulkeista ei kokenut puheen tuottamisen taitonsa olevan alle tason B2.

KUVIO 5 Puheen tuottamisen itsearviointi

Kuviosta 6 on havaittavissa, että viittomakielentulkit arvioivat suullisen vuorovaikutuksensa olevan välillä B2-C2. Kuten muissakin kielitaidon osa-alueissa, arvioi yli puolet englannin kielen tasokseen C1. Yksikään tulkki ei arvioinut kielitaitoaan alle tason B2.

KUVIO 6 Suullinen vuorovaikutuksen itsearviointi

Kuten aiemmin kuvattiin, vaaditaan puhuttujen kielten konferenssitulkeilta kahta lähdekieltä (B-kieltä) käytettäessä kielen taitotasoa C2 ja C1 tai tasoa B2, joka myöhemmin kehittyä ylemmälle tasolle. Viittomakielentulkkiä tulkaessa suomalaisen viittomakielen ja englannin kielen välillä työskentelee tulkki kahden B-kieltä vastaavan kielen varassa. Tilannetta ei voi verrata suoraan puhuttujen kielten tulkkaukseen, sillä puhuttujen kielten tulkit eivät tulkkaa kahden B-kielen välillä. Saamme kuitenkin käsityksen siitä, millä taitotasolla viittomakielentulkit englannin kielen tulkausta tekevät. Tuloksissa ei ole vedettävissä johtopäätöksiä tulkkiä englannin kielen oppimäärän ja nykyisen kielitaidon välillä. Riippumatta peruskoulun ja muun koulutuksen englannin kielen opiskelusta ovat tulkit arvioineet kielitaitoaan vaihtelevasti.

Kyselyssä selvitettiin, mikäli vastaajilla on jonkin alan tai aihealueen kielellistä erityisosaamista englanniksi. Kuusi vastaajaa yhdestätoista (6/11) kertoi hallitsevansa jonkin erityisalan kieltä. Esille tulleita aihealueita olivat viittomakieliala, ihmisoikeudet,

kielitiede, yhteiskunnallinen vaikuttaminen, järjestökieli, kokouskieli, kuurosokeat, kuurojen ja tulkkien kansainvälinen toiminta, puhetieteet sekä hengellinen sanasto. Yksi vastaajista tiivistä erityisosaamistaan näin:

“YK-”kielen” (poikkeaa arki- ja formaalista kielestä, oma maailmansa), yhteiskunnallisen vaikuttamisen, järjestökielen vahva osaaminen (ns. kapulakieli ja byrokratiakieli). Formaalin ja tieteellisen englannin hallinta myös vahvasti hallussa. Ja tietysti viittomakielialaan, tulkkaukseen liittyvä ammattikielen hallinta on vahvaa.”

Tulkkien mainitsemat erityisosaamisen aihealueet liittyvät viittomakielisten kuurojen arkielämään sekä yhteiskunnassa vaikuttamiseen. Tulkkeja käytetään tilaisuuksissa, joissa ajetaan viittomakielisten kuurojen asemaa.

7.1.4 Englanninkieliset tulkkauksilanteet ja niiden haasteet

Seuraavaksi selvitettiin kokevatko viittomakielentulkkit englanninkieliset toimeksiannot haastaviksi. Kaikki vastaajat (11/11) ovat kokeneet englannin kielen taitonsa jossain tilanteessa riittämättömiksi. Vastaajia pyydettiin kertomaan, mikäli he kokivat englannin kieleltä suomalaiselle viittomakielelle ja suomalaiselta viittomakieleltä englannin kielelle tulkkauksen haastavaksi.

Kymmenen vastaajaa yhdestätoista (10/11) koki englannin kieleltä suomalaiselle viittomakielelle tulkkauksen haastavaksi. Taulukossa 1 esitetään tulkkauksen haastavuuteen vaikuttavia seikkoja, joista vastaajat saivat valita useamman vaihtoehdon. Vastausvaihtoehdot on suunniteltu lähdekirjallisuuden perusteella arvioiden, mikä kolmannen kielen tulkkauksessa saattaa olla viittomakielentulkille haastavaa. Vastausvaihtoehdoissa on huomioitu vastaanotettavan kielen ymmärtämiseen ja simultaanitulkkaukseen liittyviä seikkoja sekä tulkattavan aihepiirin vaikutus. Haastavimmaksi koettiin toimeksiannon aihepiiri, puhujan aksentti ja puherytmin nopeus. Kielitaidon puutteet ja lähdekielinen sanasto koettiin toiseksi suurimmaksi tekijäksi. Vähiten haasteita koettiin kielen kääntämisessä ja kielen vastineiden keksimisessä englannin ja suomalaisen viittomakielen välillä. Kielen vastineita ovat ne käsitteet, jotka eri kielissä vastaavat toisiaan (Sanastokeskus TSK ry 2006, 27). Kukaan ei kokenut

simultaanitulkkausta haasteeksi. Viimeiseksi vastaajalle annettiin mahdollisuus avoimeen vastaukseen, jos hän koki, etteivät vaihtoehdot kattaneet kaikkea.

TAULUKKO 1 Haasteita tulkkauksessa, kun lähdekieli on englanti ja kohdekieli suomalainen viittomakieli

Haaste tulkkauksessa	Niiden tulkkien lukumäärä, jotka kokivat tämän vaikuttavan tulkkaukseen
Jouduin ensin kääntämään lähdetekstin suomen kielelle, sitten vasta kohdekielelle	1
Englannin kielen taidoissani oli puutteita	4
Tulkattava aihepiiri oli liian hankala	9
Koin simultaanitulkkauksen englannin kieleltä suomalaiselle viittomakielelle liian haastavaksi	0
Englannin kielen sanasto oli liian vaikeaa	3
Puhujan aksenttia oli vaikea ymmärtää	9
Puhujan puherytmi oli liian nopea	8
Jokin muu, mikä: En ole tottunut miettimään kielen vastineita englannin ja suomalaisen viittomakielen välillä	1

Kahdeksan vastaajaa yhdestätoista (8/11) koki tulkkauksen suomalaiselta viittomakieleltä englannin kielelle haastavaksi. Taulukko 2 osoittaa, että suurimmaksi haasteeksi koettiin tulkattavan aihepiirin hankaluus. Toiseksi suurin haaste oli kieliopilli-

sesti oikeiden lauseiden muodostaminen ja sitten englannin kielen taidon puutteet. Vähiten haasteita tuotti lähdekielen kääntäminen ensin suomen kielelle ja simultaanitulkkaus. Avointen vastausten perusteella haastavaksi koettiin myös suomenkielinen huulio, toimeksiannon riittämätön taustatieto sekä kielivastineiden muodostus englannin ja suomalaisen viittomakielen välillä.

TAULUKKO 2 Haasteita tulkkauksessa, kun lähdekieli on suomalainen viittomakieli ja kohdekieli englanti

Haaste tulkkauksessa	Niiden tulkkien lukumäärä, jotka kokivat tämän vaikuttavan tulkkaukseen
Jouduin ensin kääntämään lähdetekstin suomen kielelle, sitten vasta kohdekielelle	1
Englannin kielen taidoissani oli puutteita	4
Tulkattava aihepiiri oli liian hankala	7
Koin simultaanitulkkauksen suomalaiselta viittomakieleltä englannin kielelle liian haastavaksi	1
Minulla oli haasteita muodostaa kieliopillisesti oikeita lauseita englanniksi	5
Minulla oli hankaluuksia ääntää englantia	0
Jokin muu, mikä? Suomenkielisen huulion käyttö Minulta puuttui tilaisuuteen liittyvää taustatietoa En ole tottunut miettimään vastineita kielivastineita englantia – suomalainen viittomakieli	3

Lopuksi vastaajat saivat kertoa omin sanoin englannin kielen taidostaan sekä englannin ja suomalaisen viittomakielen tulkkauksesta. Englanninkielinen tulkkaustilanne koettiin haastavaksi, sillä työkielenä ei ole tulkin äidinkieli. Hyväksi todettiin jatkuva kielitaidon kehittäminen eri tavoin, kuten kirjallisuutta ja lehtiä lukemalla sekä englanninkielisiä televisiosarjoja ja elokuvia katsomalla. Haasteena koettiin se, että vaikka oma kielitaito on hyvä, on toimeksiannon aihe usein itselle vieras ja käytettävän kielen taso korkea.

Eräs vastaaja toi esille kielen lausumiseen liittyvät haasteet, kun puhujana on henkilö, joka ei ole syntyperäinen englannin kielen käyttäjä.

“Vaikka pääsääntöisesti kykenen tulkkamaan kumpaankin suuntaan tuskatta, haastetta tuottaa joskus erittäin vahvat ei-natiivien englanninkielenpuhujien aksentit tai heidän kulttuuriinsa kuuluvat koukeroiset tyylit ilmaista asioita.”

Eräs vastaaja kertoi tulkkavansa ainoastaan tilanteissa, joissa käytettävä englannin kieli ei ole liian ”korkealentoista”. Hänen vastauksestaan kävi myös ilmi, että hän valikoi itse englanninkieliset työtehtävänsä välttääkseen sen, ettei kielitaito riitäkään.

“Englanninkielellä tehtävät tulkkaustilanteet valitsen aina hyvin tarkasti, teen pääasiassa ainoastaan seurustelutulkkauksia, vapaa-ajan tapahtumia jne. Esimerkiksi luentoja tai seminaareja en tee vk -englanti-vk. Lisäksi tulkkaus on yleensä tutuille asiakkaille, joille kielitaitoni on tiedossa ja jonka kanssa tulevien tulkkaustilanteiden sisältö on ennakoitavissa.”

Avoimessa vastauksessa tuli esille tulkkauspalvelun järjestämiseen liittyvä haaste. Kelan tulkkausvälityskeskus pyrkii etsimään toimeksiantoihin parhaiten sopivan tulkin (Evantia 2013). Kuitenkin eräs vastaaja koki tulkin valitsemisen ongelmalliseksi joihinkin kielellisesti haastaviin tilanteisiin.

“Suomenkielisiin väitöstilanteisiin ei lähetetä ketä tulkkia vain, mutta jos se sattuu olemaan englanniksi, niin riittää että, tulkin profiilissa lukee ”englanninkielentaitoinen”. Näissä tilanteissa joutuu pinnistelemaan todella paljon ymmärtämisen kanssa, jolloin jää vähemmän kapasiteettia miettiä ulosantia: tulkkausratkaisuja ja sopivia vastineita.”

Yllä olevista avoimista vastauksista ilmenee pieni ristiriita siitä, voiko tulkki lopulta itse päättää, minkä toimeksiannon hän ottaa vastaan. Yksi tulkki sanoo harkitsevan sa tarkkaan englanninkieliset toimeksiannot. Samalla toinen kritisoi sitä, kuinka tulkki saattaa joutua tulkkaamaan tilanteeseen, johon hän kokee taitonsa riittämättömiksi. On tärkeää, että kaikilla tulkeilla on yhtäläinen oikeus hyväksyä tai jättää hyväksymättä toimeksianto. Teemahaastattelussa perehdytään enemmän aiheeseen siitä, kuka päättää toimeksiannon vastaanottamisesta sekä kuinka vastuu jakautuu työntekijän, työnantajan sekä Kelan tulkkauksenvälityskeskukseen kesken.

7.2 Teemahaastattelu

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen toisen osion, teemahaastattelun tuloksia. Teemahaastattelussa haastateltiin neljää tutkimuksen ensimmäiseen osioon osallistunutta viittomakielentulkkiä. Haastattelut toteutettiin maaliskuussa 2013. Teemahaastattelun runko on liitteessä 3. Haastattelu oli jaettu kolmeen teemaan, jotka käsittelivät kielitaitoa, ammattieettisyyttä ja vastuunjakoa englanninkielisissä toimeksiannoissa. Tulokset esitellään aihealueittain kysymysrunkoa mukaillen.

7.2.1 Kielitaito

Haastattelun alussa tulkeilta kysyttiin, miksi he ovat halukkaita tulkkaamaan englannin kieltä käyttäen. Heitä pyydettiin perustelemaan, millaiseksi he kokevat englannin kielen taitonsa toimeksiannoissa.

Yleisin syy englannin kielen tulkkaukseen oli se, että palvelulle on kysyntää. Englannin kielellä tulkkaus koettiin mielenkiintoisena ja haastavana. Yksi tulkki koki englannin kielen tulkkauksen ammatillisena kehityshaasteena. Tulkkausta motivoi myös halu kehittää ja käyttää englannin kieltä. Eräs tulkki mainitsi, että yksi syy toimeksiantojen toteuttamiseen on se, että asiakkaat toivoivat häntä henkilökohtaisesti tulkiksiin.

Kaksi tulkeista teki englanninkielellä tulkkausta sosiaalisissa vapaa-ajan tilanteissa, sillä he kokivat kielitaitonsa riittävän kyseisissä toimeksiannoissa. Niin sanotuissa seurustelutulkkaustilanteissa tulkit kokivat tuntevansa kielen rekisterin paremmin. Toinen heistä ei tehnyt lainkaan tulkkausta englanniksi seminaareissa tai konferensseissa. Toimeksiannon vaikeustason kerrottiin vaikuttavan oleellisesti siihen, kuinka englannin kielellä pystyy tulkkaamaan. Yksi tulkeista kertoi kielellisesti haastavien tilanteiden, kuten väitöskirjatilaisuuksien olevan hänen taitotasolleen liian haastavia, vaikka hän onkin niitä tehnyt. Yksi tulkeista arvioi englannin kielen kuullun ymmärtämisen taitonsa olevan erittäin hyvä ja hän teki mieluummin tulkkausta englannin kieleltä suomalaiselle viittomakielelle. Eräs tulkki koki englannin kielen taitonsa todella hyväksi, jota tukee muun muassa EUMASLI-tutkinnon suorittaminen.

Seuraavaksi haastateltavilta kysyttiin, ovatko puhuttujen kielten tulkkauksen kielitaidon kriteerit heidän mielestään sovellettavissa viittomakielentulkin ammattiin. Heiltä kysyttiin myös, tulisiko viittomakielentulkeilla olla olemassa pätevyysvaatimukset, jos he käyttävät työkielenään jotain vierasta puhuttua kieltä.

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että puhuttujen kielten tulkkauksen kielitaidon kriteerejä ei sellaisenaan voi toteuttaa viittomakielentulkin ammatissa, mutta niitä voisi soveltaa ammattiin. Kaksi tulkeista perusteli vastaustaan viittomakielentulkin ammatin erityisyydellä. Toinen näki puhuttujen kielten tulkkauksen perusteiltaan erilaisena, kun tulkataan vain yhdelle kielelle. Toisen mukaan oli vaikea soveltaa valmiita kriteerejä tilanteeseen, jossa kumpikaan tulkin työkielistä ei ole tämän äidinkieli. Esille tuotiin se, että viittomakielentulkin ammatissa tulkkauksessa on aina mukana tulkkauksen kaksisuuntaisuus. Kriteerit eivät sellaisenaan sovi viittomakielentulkin ammattiin ja ne tulisi määritellä viittomakielentulkkaukseen sopiviksi.

Kaksi tulkeista näki hyvänä sen, että viittomakielentulkkien vieraiden kielten tavoitteet olisivat korkealla. Toinen heistä epäili, että viittomakielialalla puhuttujen kielten tulkkauksen kriteerien täyttäminen olisi hankalaa. Tulkkauspalvelun tarjonnan pelättiin loppuvan, jos tulkkien vieraan puhutun kielen taitokriteerit ovat liian korkealla. Kolme tulkeista oli sitä mieltä, että alalla tulisi olla pätevyysvaatimukset niille viittomakielentulkeille, jotka käyttävät työssään vierasta puhuttua kieltä. Yksi heistä luotti siihen, että viittomakielentulkit osaavat itse arvioida kielitaitoaan ja osaamistaan riittävästi. Kaksi epäili viittomakielentulkkien jopa aliarvioivan omia taitojaan ja olevan liiankin

itsekriittisiä kielitaitonsa suhteen. Yksi näki yrityskohtaisen arvioinnin hyvänä asiana, jotta kielitaito pystytään todentamaan edes jollain tavalla. Yhden tulkin mukaan kielitaidon kriteerit auttaisivat toimeksiantojen kohdentamisessa, jolloin voitaisiin välttää helpommin niitä tilanteita, joissa tulkin vieraan puhutun kielen taito ei riitä. Hän koki puutteelliseksi nykyisen järjestelyn, jossa Kelan tulkkausvälityskeskukseen käyttämässä tulkkiprofiilissa on lisätietojen kohdalla merkintä englannin kielen tulkkauksesta.

7.2.2 Kolmannen kielen tulkkaus eettisestä näkökulmasta

Seuraavaksi haastattelussa käsiteltiin vieraan puhutun kielen tulkkausta etiikan näkökulmasta. Haastateltavilta kysyttiin, mitä vaikutuksia sillä voi olla toimeksiantoon, kun tulkki tulkaa kahdella kielellä, joista kumpikaan ei ole hänen äidinkieltänsä. Heiltä kysyttiin myös, kuinka tulkki voi varmistua siitä, että hänen vieraan puhutun kielen taitonsa riittää toimeksiantoon, johon tutkinto ei pätevöitä.

Yksikään haastateltavista ei kokenut suureksi ongelmaksi sitä, että kumpikaan tulkkauskielistä ei ole tulkin äidinkieli. Yksi tulkeista tiivistä näkemyksensä seuraavasti:

”Se, että henkilö ei puhu kieltä äidinkielenään ei tee kielen tasoa niin huonoksi, etteikö kieltä voisi käyttää tulkkauksessa.”

Ammattieettisyys tulee kyseisen tulkin mukaan esille silloin, kun tulkki ottaa vastaan toimeksiantoja, joihin hänen englannin kielen taitonsa eivät riitä. Englanninkielinen toimeksianto koettiin vaativaksi, muttei mahdottomaksi. Tilanteessa koettiin olevan suurempi riski tulkkauksen laadun alenemisen suhteen. Eräs tulkeista on pitänyt hyvänä kielitaidon mittarina sitä, jos tulkki pystyy tulkaamaan kahden vieraan kielen välillä kääntämättä viestiä kolmannen kielen kautta. Toinen tulkki totesi, että mikäli tulkki haluaa tulkata vieraalla puhutulla kielellä, tulisi kielivastineita harjoitella tulkkausten sujuvoittamiseksi.

Vastauksista kävi ilmi, että vierasta puhuttua kieltä tulkatessa ennakkotiedot toimeksiannosta ovat erittäin oleellisia. Tulkin tulee voida luottaa siihen, mitä viittomakielinen kuuro asiakas toimeksiannosta ja sen haastavuudesta kertoo. Tärkeäksi koettiin tilanteiden arviointi tapauskohtaisesti. Tulkki voi mahdollisesti tarkistaa kuka on asi-

akkaana ja onko hän ennestään tuttu sekä selvittää kuka hänellä on tulkkiparina. Yhteistyötä asiakkaan kanssa pidettiin tärkeänä. Muutama tulkki mainitsi, että hyväksyäkseen toimeksiannon tulee asiakkaan olla tietoinen tulkin kielitaidon tasosta. Varsinkin luento- ja seminaarityyppisissä tilanteissa, joissa tulkilla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa tilanteen kulkuun, koettiin yhteistyö tärkeänä. Kun asiakasta on informoitu tulkin kielitaidon tasosta, siirretään vastuuta asiakkaalle itselleen. Vieraan puhutun kielen ei koettu olevan ongelma, kunhan asiakas on tietoinen tulkin kielitaidon tasosta.

Vastaajat olivat yksimielisiä siitä, että tulkin on vaikeaa etukäteen varmistua kielitaitonsa riittävydestä toimeksiannossa, jossa puhuttu kieli on tulkille vieras kieli. Jotta se olisi mahdollista, tulisi tulkilla olla niin hyvä kielitaito, että hän selviäisi missä tahansa tilanteessa. Useimmissa englanninkielisissä toimeksiannoissa nähdään vasta paikan päällä, kuinka haastavasta tilaisuudesta kielellisesti on kyse. Eräs tulkeista piti valitettavana sitä, että kielitaidon riittävydestä varmistumiseen ei juurikaan ole olemassa keinoja. Hän koki arvioinnin olevan tulkin itsensä vastuulla ja vastaanottavansa toimeksiannot oman harkintakykynsä mukaan. Tulkin hyvästä englannin kielen taidosta huolimatta saattaa puhuja olla ei-syntyperäinen englannin kielen käyttäjä ja näin ollen häntä voi olla vaikea ymmärtää.

Yksi haastateltavista on äidinkieleltään ruotsinkielinen. Hän kertoi kahden vieraan kielen välisen tulkkauksen olevan hänen arkipäiväänsä, sillä hän tulkkaa jatkuvasti suomen ja suomalaisen viittomakielen välillä. Hän on usein pohtinut työkieliään ja pätevyyttään tulkata niillä. Tulkki tiedostaa, että hänen ulosantinsa ei ole aina täydellistä ja että hän tekee kielioppivirheitä, mutta tulkatessa asia etenee mutkitta. Hän onkin huomannut, että niin asiakkaat, työkaverit kuin työnantajakaan eivät koe näitä liian suurina haittoina tulkkaukselle.

Lukuisat alalla toimivat ammattilaiset ovat myöntäneet sen, että vieraita puhuttuja kieliä, erityisesti englantia, hallitseville viittomakielentulkeille on tarvetta. Haastateltavilta kysyttiin tulisiko tämä huomioida jo viittomakielentulkkien koulutuksessa. Kaksi tulkeista koki, ettei englannin kielen tulkkauksen tarve tulisi huomioida viittomakielen tulkikoulutuksessa. Perusteluina kerrottiin, että se veisi liikaa tilaa suomalaisen viittomakielen opiskelulta ja sen käytännön toteutus olisi vaikeaa. Nelivuotinen koulutus koettiin liian lyhyeksi, jotta englannin kielen opiskeluun voitaisiin panostaa niin, että

saataisiin takuu tulkkien kielitaidosta. Toiset kaksi tulkkia ajatteli, että alalla vallitseva tarve tulkeille, jotka osaavat englantia, tulisi huomioida jo koulutuksen aikana. Vaikka koulutuksen aikana ei ole mahdollista kouluttaa englannin kielen täydelliseen hallintaan, voisi koulutuksen aikana olla mahdollisuus vieraiden kielten kehittämiseen. Tulkit kokivat, että koulutuksessa voitaisiin syventää niiden opiskelijoiden englannin kielen taitoa, joilla on ennestään hyvä pohja kielessä. Yksi vaihtoehto voisi olla, että koulutukseen kuuluvaa englannin kielen opiskelua täydennettäisiin. Toisaalta taas kaikki viittomakielentulkiksi opiskelevat eivät ole kiinnostuneita vierailta puhutuilla kielillä tulkkauksesta ja erikoistumisen tulisi olla vapaaehtoista.

7.2.3 Vastuu kolmannen kielen tulkkauksesta

Lopuksi selvitettiin, kuinka paljon viittomakielentulkit vaikuttavat itse englanninkielisiin toimeksiantoihinsa ja millainen rooli heidän työnantajallaan on toimeksiantojen valinnassa. Samoin selvitettiin, millaisia toimintatapoja yrityksillä on järjestettäessä kolmannen kielen tulkkausta.

Haastateltavilta kysyttiin valitsevatko he itse englannin kieltä vaativat toimeksiannot. Kolme tulkeista kertoi valitsevansa itse englanninkieliset toimeksiannot. Yksi tulkeista valitsi toimeksiannot osittain itse, mutta useimmiten ne annettiin hänelle suoraan ilman erillistä tarkistusta.

Seuraavaksi selvitettiin vaikuttaako haastateltavien työnantaja englanninkielisten toimeksiantojen vastaanottamiseen. Kaksi tulkkia kertoi, että heidän työnantajansa eivät vaikuta siihen, mitä toimeksiantoja he tekevät. Toinen heistä totesi tähän vaikuttavan hänen asemansa yrityksessä. Toinen taas koki työnantajan ainoastaan vaikuttavan positiivisesti englanninkielisten toimeksiantojen tekoon. Yksi tulkeista kertoi, ettei työnantaja tarkista aina erikseen, onko hänellä riittävät taidot toimeksiantoon. Hän itse kääntyy työnantajansa puoleen, jos epäilee taitojaan ja toimeksiannon sopivuutta itselleen. Usein työnantaja kannustaa toimeksiantojen hyväksymiseen. Yksi heistä keskustelee toimeksiannon sopivuudesta aina työnantajansa kanssa.

Haastateltavilta kysyttiin ovatko he osoittaneet englannin kielen taitonsa työnantajalleen jollain tavalla. Kysymyksellä haluttiin selvittää, ovatko tulkit todistaneet kielitaito-

aan erilaisilla todistuksilla englannin kielen hallinnasta. Kaksi tulkeista kertoi osoittaneensa tulkkaustaitonsa osallistumalla englanninkieliseen toimeksiantoon yhdessä työnantajansa kanssa tai tulkkaamalla kokeneemman tulkin kanssa. Toiset kaksi tulkkia eivät olleet osoittaneet englannin kielen taitoaan työnantajalleen. Jokaisen haastateltavan yrityksessä oli kuitenkin käytössä tapa, jossa aloitteleva tulkki menee kokeneemman tulkin mukaan englanninkieliseen toimeksiantoon. Tätä perusteltiin sillä, että kokeneempaa tulkkia seuraamalla pääsee alkuun vieraan puhutun kielen tulkkauksessa.

Tulkeilta kysyttiin arvioiko heidän työnantajansa heidän englannin kielen taitoaan ja onko yrityksellä olemassa jokin määritelmä vierasta puhuttua kieltä tulkkaavien kielitaidosta. Kaksi tulkkia oli keskustellut työnantajansa kanssa englannin kielellä tulkkauksesta ja kielen osaamisestaan. Englannin kielellä tulkkaus perustui työntekijän omiin tuntemuksiin. Kielitaito oli tuotu ilmi niin, että tulkki oli tehnyt tulkkauksia englanniksi ja toimeksiannot olivat sujuneet hyvin. Yksi tulkeista perusteli tätä sillä, että näin kielitaitoa voidaan arvioida itse työssä. Kielitaidon arviointia hankaloittaisi, jos yrityksessä ei ole toista henkilöä, joka hallitsisi kyseisen kielen. Eräs tulkeista kertoi, ettei työnantaja enää arvioi hänen englannin kielen taitoaan, sillä hän on jo pitkään käyttänyt kieltä tulkatessa ja todistanut osaamisensa.

Kenenkään haastateltavan yrityksessä ei tällä hetkellä ollut virallista määritelmää vieraiden kielten taitotasosta. Kahden tulkin yrityksessä oltiin kehittämässä tapaa, jolla voitaisiin paremmin arvioida tulkkien vieraiden puhuttujen kielten taitoa. Tarkoituksena oli, että arvioinnin tekisi jokin ulkopuolinen henkilö tai taho. Yhdessä yrityksessä viittomakielentulkit olivat aloittamassa ensimmäistä kertaa yleisiin kielitutkintoihin osallistumisen. Yleinen kielitutkinto on kielitaitotutkinto, joka mittaa kielen käytön eri osa-alueiden taitoa. Kielitutkintoon kuuluu puhutun, kuunnellun, kirjoitetun ja luetun kielitaidon arviointi. (Opetushallitus 2013.) Tulevaisuudessa tulkkien kielitaitoa voidaan testata kaksi kertaa vuodessa, kun kielikoe järjestetään. Eräs tulkki pohti jotain kevyempää tapaa mitata kielitaidon tasoa yleisen kielikokeen sijaan. Eräässä yrityksessä oli muutaman vuoden toiminut työryhmä, jonka jäsenet kehittivät kielitaidon osa-alueita harrastuneisuuden pohjalta. Työryhmän kokoontuessa oli paikalla ollut aluksi ulkopuolinen kouluttaja ohjaamassa ryhmää, jonka jälkeen työryhmä oli jatkanut työskentelyä omatoimisesti.

Viimeiseksi kysyttiin tukeeko haastateltavan yritys viittomakielentulkkiensa vieraan puhutun kielen kehittämistä työssä. Kaikki haastateltavat kokivat, että työskentelemässään yrityksessä tuettiin vieraiden kielten taidon kehittämistä. Jokainen yritys kannusti viittomakielentulkkeja kielitaidon kehittämiseen muun muassa tukemalla kielikursseille osallistumista. Yhdessä yrityksessä tuettiin kielitaidon kehittämistä maksamalla yleisen kielikokeen kustannukset millä tahansa vieraalla kielellä. Eräs yritys oli tukenut useamman yrityksessä toimivan tulkin EUMASLI-opintojen suorittamista.

Lopuksi haastateltavat saivat kertoa vapaasti, mikäli heillä oli jotain lisättävää käsiteltyihin aiheisiin. Yksi tulkeista ei enää tehnyt tulkkausta säännöllisesti ja koki englanninkielisten toimeksiantojen kuormittavan liikaa, kun säännöllisyyttä tulkkauksessa ei ole. Hän koki haasteena sen, että englanninkielisiä toimeksiantoja on harvoin, jolloin tulkki ei harjaannu englannin kielellä tulkkaamiseen. Moni tulkeista oli kokenut paljon onnistumisia kolmannen kielen tulkkauksessa sen haasteista huolimatta. He kokivat asiakkaiden jatkuvan kysynnän englannin kieltä tulkkaaville tarkoittavan, että tulkkausten taso on sujuvaa, ja että asiakkaat ovat tyytyväisiä palveluun. Tulkit kokivat kolmannen kielen tulkkauksen yleisesti ottaen positiivisena ja sen tarjoamista haluttiin jatkaa.

8 TULOSTEN ANALYSOINTI

Tutkimusaineisto kerättiin kahdella eri tutkimusmenetelmällä, ensin sähköisellä lomakekyselyllä ja sitten teemahaastatteluina. Lomakekysely keskittyi selvittämään englantia tulkanneiden kielitaitoa ja opiskelutaustaa. Haastattelussa syvennyttiin kolmannen kielen tulkkauksen järjestämiseen ja tulkkiensa ajatuksiin kolmannen kielen tulkkauksesta. Teemahaastattelun materiaali nauhoitettiin ja vastaajia pyydettiin allekirjoittamaan kirjallinen lupa materiaalin käyttöön (Liite 4). Tutkimuksen lomakekyselyn tulokset ovat suuntaa antavia, sillä otos oli 11 viittomakielentulkkiä. Teemahaastattelu toteutettiin haastatteleamalla neljää lomakekyselyyn vastannutta viittomakielentulkkiä, ja otoksena se on sopiva laadulliseen tutkimukseen (Ojasalo ym. 2009, 98).

Yksikään otoksen tulkeista ei ole tulkannut englannin kielellä heti työt aloittaessaan. Voidaan päätellä, että ammattialalla pyritään saavuttamaan sujuva tulkkaustaito suomen kielen ja suomalaisen viittomakielen välillä ennen kuin tulkki alkaa tulkata kolmannella kielellä. Englannin kielen tulkkauksia tehdään harvakseltaan, usein vain muutamia kertoja vuodessa. Vaikka vastaajista yli puolet on työskennellyt viittomakielentulkkinä 10 vuotta tai enemmän, oli englanninkielisen tulkkauksen määrä vähäinen. Englannin kielen tulkkausta tehdään englanniksi keskimäärin kahden kuukauden välein tai harvemmin.

Viittomakielentulkkit ovat opiskelleet englantia peruskoulussa ja sen jälkeisessä toisen asteen koulutuksessa joko pitkän tai lyhyen oppimäärän. Kaikki ovat suorittaneet korkeakoulututkinnon, mutta kaikki eivät ole opiskelleet englantia tutkintonsa aikana. Ammattikorkeakoulun englannin kielen opinnot olivat laajuudeltaan enintään neljä opintopistettä, jonka ei voida olettaa takaavan riittävää kielitaitoa tulkkaukseen. Englantia vieraana puhuttuna kielenä tulkkaavien viittomakielentulkkien opiskelutausta on hyvin vaihteleva. Tulkeilta ei odoteta tietyn tason mukaista opiskelutaustaa englannin kielessä. Mikäli tulkki on opiskellut jonkin toisen ammattitutkinnon, ei mahdollisia englannin kielen opintoja voida pitää perusteena tulkin vieraan kielen pätevyydelle.

Viittomakielentulkkien englannin kielen taito saavutetaan pitkälti Suomessa toteutettavien opintojen pohjalta. Vain harva tulkki on kartuttanut kielitaitoaan syntyperäisten kielenkäyttäjien kanssa. Osa on kehittänyt kielitaitoaan ulkomailla kommunikoiden englanniksi ei-syntyperäisten kielenkäyttäjien kanssa. Selvitettäessä tulkkien opiskelutaustaa ulkomailla oli tarkastelun kohteena se, onko opiskelu tapahtunut syntyperäisessä englanninkielisessä ympäristössä.

Englannin kieltä vieraana puhuttuna kielenä käyttävien viittomakielentulkkien kielitaito on otoksen perusteella hyvä. Sekä kuullun ymmärtämisen, puheen tuoton että suullisen vuorovaikutuksen keskiarvo on tulkkien itsensä määrittelemänä Eurooppalaisen viitekehysten asteikon yläpäässä, tasoa C1. Tällä tasolla kielenkäyttäjät osaa taitavasti esittää ajatuksiaan ja ymmärtää vaativaa kirjoitettua tekstiä (Jokiniemi 2008, 48). Viittomakielentulkkien englannin kielen taidon alaraja on tasolla B2. Tällä tasolla kielenkäyttäjät ymmärtää pääasiat myös erityisalan kielestä ja kommunikoi vaivatta syntyperäisten kielenkäyttäjien kanssa (mt., 48). Arvoja tulee tarkastella kriittisesti, sillä ne ovat vastaajien itsensä arvioimat. Haastatteluiden perusteella näyttää siltä,

että viittomakielentulkkit arvioivat taitojaan usein liiankin kriittisesti. Näin ollen taitotasoa voidaan pitää suuntaa antavana.

Puhuttujen kielten tulkkien kielitaidon kriteereihin verrattuna viittomakielentulkkienglannin kielen taito heidän itsensä arvioimana riittäisi keskiarvoltaan B-kieleen, eli tulkin toiseen aktiivikieleen. B-kieltä käytetään tulkkauksessa pääsääntöisesti lähdekielenä, ja kielenhallinnan tulisi olla lähes syntyperäisen kielenkäyttäjän tasoa. (Selleskovitch 1978, 74-75). Puhuttujen kielten tulkkauksen kielitaidon määritelmät eivät ole suoraan sovellettavissa viittomakielentulkin ammattiin. Vertaamisen avulla saadaan kuitenkin kuvan siitä, millä tasolla kielitaito voisi olla, jotta tulkkaus olisi laadukasta.

Vähemmistö viittomakielentulkeista kokee englannin kielen taitonsa tasoa C2 vastaavaksi, joka on lähes syntyperäisen kielenkäyttäjän tasoa. Tämän kielitaidon tason voidaan olettaa riittävän missä tahansa toimeksiannossa. Tulkkiensa itsearvioinnissa kielitaidon jokaisella osa-alueella on tulkkeja, jotka kokevat hallitsevansa kielen tasolla C2. Alalla työskentelee tällä hetkellä viittomakielentulkkeja, joiden englannin kielen taso on riittävä työkieleksi, mikäli käytetään puhuttujen kielten konferenssitulkkiensa kielitaidon määritelmää.

Vaikka otos ei ole laaja, voidaan sen avulla päätellä, että viittomakielentulkkiensa osaaminen englannin kielessä on sujuvaa. Osaaminen jakautuu kolmelle eri taitotasoon alueelle aina taitotasotaulukon korkeimmasta arvosanasta kolmanneksi korkeimpaan. Tulkin ei välttämättä tarvitse olla tasolla C2 tullakseen toimeen vieraskielisessä toimeksiannossa. Osa tulkeista ei tee vaativan tason tulkkauksia, vaan käyttää englannin kieltä työkielenä ainoastaan tilanteissa, joissa kokevat itse selviävänsä kielenkäyttäjinä. Viittomakielentulkkit ovat kokeneet onnistumisia kolmannen kielen tulkkauksessa huolimatta kielitaidon tasosta. Vieraskielinen toimeksianto ei automaattisesti tarkoita, että tulkin kielen osaamisen tulisi olla syntyperäisen kielenkäyttäjän tasolla. Vähempikin kielitaito voi riittää siihen, että tulkki on pätevä toimeksiannossa tulkkaamiseen.

Viittomakielisten kuurojen on todettu olevan yhä aktiivisempia yhteiskunnassa ja tästä johtuen tilaavan vierasta puhuttua kieltä osaavia tulkkeja (Crasborn 2008, 12; De Wit 2010, 236; Hynynen & Pyörre 2010, 55). Viittomakielentulkkiensa erityisosaamis-

ta voidaan päätellä, että monet hallitsevat vieraan kielen sanastoa ammattialasta. On mahdollista, että englantia osaavia tulkkeja tilataan juuri kansainvälisiin kokouksiin, joissa käsitellään viittomakielialaan liittyviä aiheita. Näin ollen myös alaan liittyvä kielitaito on voinut kasvaa ja kehittyä.

Vaikka viittomakielentulkkienglannin kielen taito on hyvä, koetaan englannin kieltä vaativat toimeksiannot haastaviksi. Kaikki otoksen viittomakielentulkkit ovat kokeneet tilanteita, joissa heidän englanninkielentaitonsa ei ole riittänyt. Vieraan puhutun kielen tulkkaus asettaa viittomakielentulkki ammattissa ongelman, sillä tulkkiin asiantuntijuuden perusta on riittävä kielitaito. Tulkkiin tulee osata lähde- ja kohdekieltä ja näin kyetä virheettömään tulkkaukseen. (Sunnari 2006, 33-34.) Viittomakielentulkkienglannin kielen taito ei aina ole riittävä, ja yhdessä toisen vieraan kielen kanssa on työkielten asetelma erityisen haasteellinen.

Englannin kielestä suomalaiselle viittomakielelle tulkatessa suurimpia haasteita ovat aihepiirin outous sekä tulkattavan aksentti ja puhenopeus. Jo suomalaisen viittomakielen ja suomen välillä tulkatessa on haastavaa, jos tulkattava aihepiiri ei ole tulkille ennestään tuttu. Vierasta puhuttua kieltä tulkatessa kielitaito korostuu, sillä mitä parempi kielitaito tulkilla on, sitä helpommin hän selviää kyseisen kielen tulkkauksessa. Kielitaidosta puhuttaessa ei tarkoiteta vain konkreettista kieliopin ja sanaston osaamista, vaan syvempitasoista kielitaitoa (Seleskovitch 2001, 153). Näin ollen aihepiirin outous ja puhujan puherytmi eivät olisi tulkille automaattisesti ongelma. Kun kielen osaaminen on perusteellista, ymmärtää tulkki myös vierasta aihepiiriä. Viittomakielentulkeista osa koki haasteena sen, että heidän englanninkielentaidoissaan oli puutteita ja että toimeksiannoissa käytetyn englannin kielen sanasto oli liian vaikeaa. Tulkkiin englannin kielen taso ei tässä tapauksessa ole vastannut toimeksiannon kielellisiä vaatimuksia.

Suomalaiselta viittomakieleltä englannin kielelle tulkattaessa kokivat viittomakielentulkkit aihepiirin usein haastavimmaksi asiaksi. Vaikka otoksen tulkkienglannin kielen taito on hyvä, ei se ole suoraan rinnastettavissa siihen, että kielitaito riittäisi tulkkaukseen. Vaikka tulkki hallitsisi kielen taitotason C1 mukaan, joka on otoksen keskiarvo, ei se aina takaa tulkkauskieliksi riittävää kielitaitoa. Kun tulkkit joutuivat itse puhumaan englantia, koettiin hankalaksi kieliopillisesti virheettömien lauseiden muodostus. Tulkatessa voidaan pitää erityisen tärkeänä sitä, että tulkki hallitsee työkielet

perinpohjaisesti (Turun yliopisto 2008-2009, 8) ja pystyy näin muodostamaan oikeaoppisia lauseita. Seleskovitch (1978) sekä De Wit (2010) tuovat esiin kielitaidon tärkeyden tulkin ammatissa. Oikeakielisyyden hallinnan tulisi olla lähtökohta tulkkauksessa. Viittomakielentulkkit ymmärtävät tämän ja pitävät tästä syystä yhteistyötä asiakkaan kanssa tärkeänä. Kolmannen kielen tulkkauksessa asiakkaat ovat usein tietoisia tulkin kielitaidosta ja haluavat palvelua mahdollisista virheistä huolimatta.

Suomalaiselta viittomakieleltä englanniksi ja toisinpäin tulkkauksessa on mahdollista, että tulkki joutuu kääntämään lähdekielen suomen kielen kautta tulokielelle. Tulkaessa kolmatta kieltä on mahdollista, että tulkki tekee ikään kuin kaksi käännettä, ensin äidinkielelleen ja sitten kohdekielelle. Kolmannen kielen tulkkauksella on vaativaa, ja tulkillla tulee olla hyvä kielitaidon taso (De Wit 2010, 234). Ongelma ei välttämättä piile siinä, että viittomakielentulkkienglannin kielen taito ei olisi hyvä, vaan että kielitaito ja tulkkaustaito ovat kaksi eri asiaa. Siksi tulkin pitäisi olla pätevä jokaisessa käyttämässään työkielessä.

Viittomakielentulkkit tekevät englannin kielen tulkkauksia, sillä sille on alalla kysyntää. De Wit (2010, 236) määrittelee viittomakielentulkkienglannin kielen työtehtävien laajenevan, juuri-kin englanninkielisiin tapahtumiin, joissa tulkin tulee hallita kolmas kieli. Tulkit kokevat, että englannin kieltä voidaan tulkata, sillä asiakkaat haluavat tilata kieltä osaavia tulkkeja. Asiakkaat jopa pyytävät henkilökohtaisesti sellaisia tulkkeja toimeksiantoon, joiden kanssa ovat työskennelleet aiemmin. Pitää kuitenkin muistaa, että asiakas ei voi olla tulkkauksen laadun arvioitsija (Kurvinen 2012). Vaikka tulkkauksella sujuu asiakkaan mielestä hyvin, saattaa tulkkauksen laadussa olla parantamista.

Toinen suuri syy englannin kielen tulkkaukseen on tulkkienglannin kieltä kiinnostus englannin kieltä kohtaan sekä halu kehittää kielitaitoa. Osan kielitaito on karttunut EUMASLI-tutkinnon myötä ja kielitaitoa kehitetään muun muassa kansanopistojen kursseilla. Sunnarin (2006, 25) mielestä tulkin tulisi hallita työkielensä valmistuttuaan. Puhuttujen kielten tulkkienglannin kieltä tulisi Seleskovitchin (2001, 165) mukaan hallita tulevat työkielet jo koulutuksessa äidinkieltä vastaavalla tasolla. Viittomakielentulkkit kokevat, että kielitaitoa kolmannen kielen tulkkaukseen liittyvissä toimeksiantoissa voi kehittää työtä tekemällä. Asiantuntijuutta tutkimalla on selvitetty, että elinikäinen oppiminen on tärkeää tulkin ammatissa (Sunnari 2006, 35). Tulkit kokevat kielitaidon sujuvaksi ja tätä

taitoa halutaan kehittää entisestään. Koska alalla ei ole yhteistä määritelmää vieraiden kielten taitotasosta, on vaikea arvioida riittääkö sujuva kielitaito tulkkaukseen.

Tärkeää kolmannen kielen tulkkauksessa on yhteistyö kuuron asiakkaan kanssa. Viittomakielentulkit luottivat siihen, että asiakas kertoo asianmukaisesti ja riittävästi tilaisuuden sisällöstä. Tulkit arvioivat tapauskohtaisesti, kokevatko olevansa päteviä toimeksiantoon. Olennaista on, että asiakkaalla on tiedossa tulkin kielitaidon taso. Näin asiakas on suostunut tulkkauspalveluun, joka ei välttämättä vastaa tavallisen toimeksiannon tasoa. Viittomakielentulkit haluavat antaa tulkkauksen laadusta osavastuun asiakkaalle silloin, kun on kyseessä kolmannen kielen tulkkaus.

Viittomakielentulkkienglantilaisen kielen taidon syventämiselle on tarvetta (De Wit 2010, 237). Viittomakielentulkit eivät ole yksimielisiä siitä, pitäisikö englantilaisen kielen tulkkauksen tarve huomioida jo tulkkiopetuksessa. Puhuttujen kielten tulkeilla raja on selvä. Edes koulutuksen aikana opeteltu kielitaito ei riitä, vaan kielitaito pitää olla saavutettu ennen koulutuksen aloittamista. Lähtökohta viittomakielentulkkauksessa on täysin päinvastainen. Viittomakielentulkeilla on yhteisymmärrys siitä, että täysin päteviä englantilaisia tulkkaavia viittomakielentulkkia on mahdotonta kouluttaa nelivuotisen koulutuksen aikana. Englantilaisessa kielessä kehittyminen koetaan tärkeänä, sillä kielitaito koetaan ajoittain riittämättömäksi. Tukea kielitaidon kehittämiseen voisi saada koulutuksen aikana. Tulkkauksen opinnot eivät usein riitä tarvittavan pätevyyden saamiseksi (Seleskovitch 2001, 159) ja ylimääräisen kielen oppiminen veisi aikaa perusopinnoista.

Puhuttujen kielten tulkkauksen kielitaidon kriteerit eivät sovi viittomakielentulkin ammattiin sellaisenaan. Olemassa olevia kriteerejä voitaisiin soveltaa tai alalle voitaisiin suunnitella omat kielitaidon kriteerit. Kielitaidon kriteerejä suunniteltaessa tulisi huomioida viittomakielentulkin ammatin erityisyys. Vaikka puhuttujen kielten tulkit käyttävät äidinkieltään lähes aina kohdekielenä (Sunnari 2006, 26), ei tämä viittomakielentulkkienglantilaisen kohdalla toteudu. Tulkkauksen kaksisuuntaisuus tulisi huomioida suunniteltaessa alalle vieraiden puhuttujen kielten taitokriteerejä.

Viittomakielentulkit arvioivat englantilaisen kielen taitonsa tasosta B2 (osaajan taso) aina tasolle C2 (mestarin taso) asti. He pystyvät käyttämään kieltä itsenäisesti ja taitavasti. He ymmärtävät kielitaitonsa tason, ja suhtautuvat kolmannen kielen tulkkaukseen

varovaisesti. Vaikka kielitaidon arvioitiin olevan korkealla, suhtaudutaan omiin taitoihin silti kriittisesti. Viittomakielentulkkiensa itsearviointiin voidaan luottaa, sillä tulkit kertovat avoimesti millaisissa toimeksiannoissa tulevat toimeen ja millaisissa eivät. Kielitaidon kaunistelua ei ole huomattavissa, vaan taitoihin suhtaudutaan pikemminkin aliarvioimalla. Tulkit ymmärtävät kielitaitonsa rajat ja ovat ilmoittaneet tästä Kelan tulkkauksenvälityskeskukseen.

Ne viittomakielentulkit, jotka tekevät kolmannen kielen tulkkausta ovat osoittaneet kiinnostuksensa englannin kieleen. Kielitaitoa kehitetään jatkuvasti, jotta sitä on mahdollista käyttää yhtenä työkielenä. Viittomakielentulkit ovat oppineet kieltä ennen tulkkipäätöstä ja parantaneet kielitaitoaan tehdessään tulkin työtä. Englannin kielen opintojen laajuus peruskoulussa tai sen jälkeisissä opinnoissa vaihtelee, ja selvää yhteyttä englannin kielen opintojen laajuudella ja kielitaidon tasolla ei ole havaittavissa.

Selvä haaste kolmannen kielen tulkkauksessa viittomakielentulkin ammatissa on se, että tulkki ei ole saanut koulutusta vieraan puhutun kielen tulkkaamiseen. Viittomakielentulkkiensa englannin kielen taito ei aina riitä toimeksiannossa. Kun tulkki ei käytä äidinkieltään, on riski laadun huononemisesta suurempi kuin toimeksiannossa, joissa työkielinä ovat suomi ja suomalainen viittomakieli. Tulkki myös tulkkaa kielellä, johon hänellä ei ole formaalia pätevyyttä. Epävarmuutta englannin kielen tulkkaamiseen tuo se, että tulkki ei voi olla täysin varma kielitaitonsa riittäväydestä.

Viittomakielentulkkiensa koulutuksen aikana harjoitellaan tulkkaamaan suomen ja suomalaisen viittomakielen välillä. Tulkit eivät ole tottuneet käyttämään englannin kielen ja suomalaisen viittomakielen kielivastineita. Englanninkielisiä toimeksiantoja on keskimäärin kahdesta viiteen kertaan vuodessa, riippuen tulkista. Toimeksiantojen hajaisuus ei edesauta sitä, että tulkit saisivat käytännön kokemusta tarpeeksi ja sitä kautta rutiinia kolmannen kielen tulkkaukseen. Joidenkin viittomakielentulkkiensa englannin kielen taso on lähes syntyperäisen kielenkäyttäjän tasoa. Se, että kieli ei ole tulkin äidinkieli, ei välttämättä ole liian suuri haaste kolmannen kielen tulkkaukselle.

Jos tulkattava lähdekieli on tulkille vieras kieli, on hänellä suurempi riski olla ymmärtämättä tulkattavaa aineistoa. Viittomakielentulkit haluavat itse päättää englanninkielisistä toimeksiannoistaan, sillä he tiedostavat puutteelliseen kielitaitoon liittyvän ris-

kin. Hallitessaan kielen perinpohjaisesti, kuten äidinkieltä, pystyy henkilö ymmärtämään aiheita, joiden sanastoa ei tunne perinpohjin (Seleskovitch 2001, 153). Hyvä kielitaito auttaa tulkkia selviämään eri toimeksiannoissa, mutta ainoastaan lähes äidinkielen tasoinen kielitaito saattaa tulkkauksen sille tasolle, että tulkin ei tarvitse jatkuvasti huolehtia taitonsa riittävydestä.

Järjestettäessä valtakunnallista tulkkauspalvelua on tärkeää määritellä palvelun laatu sekä laadusta vastaava taho. Kansaneläkelaitos järjestää viittomakielisen tulkkauspalvelun, mutta ei ole vastuussa tulkkauspalvelun laadusta. Kelan välityskeskukseen vastuulla on löytää toimeksiantoihin sopivat tulkit. (R. Heikkinen, henkilökohtainen tiedonanto 13.3.2013.) Tämä koskee myös toimeksiantoja, joissa vieras puhuttu kieli on englanti tai jokin muu tulkitille vieras kieli. Kun Kela ei ole vastuussa palvelun laadusta, siirtyy katse tulkkauspalvelua tuottavien yritysten suuntaan.

Tulkkauspalvelua tuottavilla yrityksillä on omakohtaiset toimintatapansa sen suhteen, kuka voi tehdä tulkkausta vierailta puhutuilla kielillä. Näissä tavoissa on paljon samaa yritysten kesken. Usein englantia tai muita vieraita kieliä tulkkaavat keskustelevat työnantajansa kanssa toimeksiannoista. Kolmannen kielen tulkkausta tehdään aluksi kokeneemman tulkin valvonnan alaisena. Työnantaja ei välttämättä puutu toimeksiantoihin, jolloin päätös vastuu toimeksiannoista jää tulkitille itselleen. Yrityksestä riippuen vieraan kielen taitoa ei välttämättä todenneta millään tavoin. Viittomakielentulkki on itse vastuussa siitä, onko hänen puhutun vieraan kielen taitonsa riittävän hyvä.

Tällä hetkellä ei ole olemassa kaikille viittomakielentulkeille yhteisiä pätevyysvaatimuksia vieraiden puhuttujen kielten tulkkauksessa (Kurvinen 2012), ja harva viittomakielentulkki on suorittanut yleistä kielitutkintoa. Tulkit osoittavat suurta kiinnostusta yhteisten vaatimuskriteerien laatimiseksi. Käytännön toteutus alalla koetaan kuitenkin hankalaksi. Tähän asti on luotettu tulkin omaan arvioon kielitaidosta ja myös tätä tuetaan edelleen.

Tulkkien pätevyyskysymykseen on herätty useassa yrityksessä. Yrityksestä riippuen on vireillä kielitaidon määrittelyä tukevia toimia. Alalla halutaan virallistaa vieraiden kielten taidon määrittelmä. Toimeksiantoja sekä tulkkauksen laatua on tällöin helpompi arvioida. Määrittellen kielitaitoa sitten yleiseen kielitutkintoon osallistumalla tai joil-

lain muilla keinoin, tulisi viittomakielentulkkien pätevyyttä arvioida kolmannen kielen tulkkauksessa.

Tutkimuksessa ilmenee ristiriita siinä, varmistetaanko tulkilta jokaisen englanninkielisen toimeksiannon kohdalla erikseen, suostuuko hän ottamaan sen vastaan. Enemmistö toteaa, että toimeksiannoista käydään tulkkausvälityksen kanssa aina keskustelua erikseen. Tulkkitilaus.fi-palvelu takaa tulkkauspalvelun asiakkaille ammatillisesti yhtenäiset käytänteet (Evantia Oy 2013). Voikin olla, että Kelan tulkkausvälityskeskuksen käytäntö on, että toimeksianto varmistetaan tulkilta etukäteen. Kuitenkin välityskeskuksen on mahdollista antaa vieraskielinen toimeksianto tulkille erikseen lupaa kysymättä, mikäli tulkki on ilmoittanut tulkkaavansa englannin kielellä (Kurvinen 2012).

9 POHDINTA JA JATKOTUTKIMUSAIHEET

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia kolmannen kielen tulkkauksen asettamaa haastetta viittomakielentulkin ammatissa, kun kumpikaan tulkin työkielistä ei ole hänen äidinkieltensä. Tutkimuksella haluttiin selvittää, millainen englannin kielen taito viittomakielentulkeilla on heidän itsensä arvioimana sekä kuinka alalla määritellään vieraiden puhuttujen kielten tulkkaamiseen tarvittava kielitaito. Työ tutki myös sitä, kokivatko viittomakielentulkit ammattieettisiä ongelmia kolmannen kielen tulkkauksessa.

Tutkimus vastasi tutkimuskysymyksiin suurimmassa määrin. Ensimmäinen tutkimuskysymys selvitti, millainen käsitys tällä hetkellä työskentelevillä viittomakielentulkeilla on englannin kielen taidoistaan ja mihin se perustuu. Itsearviointin kautta saatiin tietoa siitä, millä tasolla tulkit kokevat englannin kielen taitonsa olevan. Perusteluja kielitaidolle pyrittiin selvittämään tulkkien opiskelutaustaa tutkimalla. Tutkimus ei ole tarkka analyysi viittomakielentulkkien englannin kielen taidosta, vaan yleiskatsaus siitä, millaisen kielitaidon oletetaan tällä hetkellä riittävän englannin kielen tulkkaukseen. Vaikka tutkimus on rajattu tutkimaan englannin kieltä, ovat tutkimustulokset viittomakielentulkkien mielipiteistä ja yritysten toimintatavoista sovellettavissa myös muiden vieraiden kielten tulkkaamiseen.

Toinen tutkimuskysymys selvitti, mitä haasteita kolmannen kielen tulkkaus asettaa, kun kumpikaan tulkattavista kielistä ei ole tulkin äidinkieli. Kysymyksen tavoitteena oli ohjata tulkkeja pohtimaan vieraan puhutun kielen tulkkausta ammattieettisestä näkökulmasta. Vastaajat ymmärsivät kysymyksen yleisellä tasolla, sen enempää pohtimatta eettisiä haasteita. Tuloksista ei ole pääteltävissä kahden vieraan tulkkauskielen asettamaa eettistä ongelmaa. Ammattieettisyyttä pitäisi lähestyä laajemmin, ja tutkimusongelman tulisi keskittyä tarkemmin etiikkaan relevanttien tutkimustulosten saamiseksi. Nyt kahden vieraan kielen tulkkauksen eettistä ongelmaa käsiteltiin pintapuolisesti.

Kolmas tutkimuskysymys selvitti, miten viittomakielentulkin pätevyys määritellään, kun toimeksiannon puhuttu kieli on tulkille vieras kieli, ja kuka tämän pätevyyden määrittelee. Erityisesti teemahaastattelun kautta saatiin oleellista tutkimustietoa kielitaidon määrittelystä eri yrityksissä. Tämänhetkistä määritelmää tulee kehittää, sillä alalla ei ole yleistä käytäntöä. Kuten muidenkin kielten tulkeilla myös viittomakielentulkeilla tulisi olla vastaavat vieraiden kielten taitokriteerit (Kurvinen 2012). Viittomakielentulkkiensa kielitaitoa voidaan tulevaisuudessa arvioida yleisen kielikokeen taitotesteillä tai vastaavaa menetelmää käyttämällä.

Tutkimuksesta on hyötyä erityisesti tulkkauspalvelua tuottaville yrityksille ja viittomakielentulkeille. Tutkimuksesta selviää, millaisin lähtökohdin viittomakielentulkit tällä hetkellä tekevät kolmannen kielen tulkkausta. Se antaa taustatietoa tulkeille ja yrityksille kolmannen kielen tulkkauksen toteuttamisesta. Osa tuloksista saattaa olla alalla työskenteleville jo selviä, mutta syventävät tietoa siitä, mihin kolmannen kielen tulkkaus perustuu. Se antaa yleiskuvan tulkkiensa englannin kielen taidosta, jota voidaan käyttää hyödyksi kielitaidon kriteerejä suunniteltaessa.

Tutkimuksesta on jossain määrin hyötyä Kelan järjestämälle tulkkausvälityskeskuselle. Tulkkausvälityskeskusella on olennainen rooli kolmannen kielen toimeksianto- ja järjestäessä. Luotettavimman palveluntuottamisen takaamiseksi tulisi Kelan tulkkausvälityskeskuksen toimia aina samalla tavalla vieraskielisten toimeksiantojen suhteen. Olisi sekä asiakkaan että tulkin kannalta tärkeää tuntea yleiset toimintatavat. Välityskeskusella voisi olla kehittyneempi järjestelmä käytössään vierasta kieltä tulkkaavien tulkkiensa profiileissa nykyisen vaativuustasomerkin sijaan. Kela on jo herännyt kolmannen kielen tulkkauksen aiheuttamaan ongelmaan. Se on esittänyt

vuodesta 2014 lähtien käytettäväksi yleistä kielikoetta viittomakielentulkin vieraiden kielten taidon arvioinnissa. (Kansaneläkelaitos 2013e).

Tutkimuksen suorittaminen kahdessa osassa onnistui hyvin. Keräämällä viittomakielentulkkien englannin kielen opiskelutaustasta tietoa sähköisellä kyselylomakkeella saatiin helposti yhteys englannin kieltä tulkkaaviin tulkkeihin. Otanta olisi voinut olla suurempi, mutta 11 vastaajaa antaa kuvan alalla nyt englantia tulkkaavista viittomakielentulkeista ja heidän taustastaan. Suuremman tutkimusjoukon saamiseksi olisi kyselyn voinut lähettää koko Suomen alueelle Etelä-Suomen sijaan ja tutkimustulokset olisivat olleet helpommin yleistettävissä. Tutkimuksen toisen osan haastatteluun pyydettiin viittä tulkkia, joista neljän kanssa haastattelu toteutui. Teemahaastattelun onnistumisen kannalta se on hyvä, sillä laadullisen tutkimuksen otokseksi neljä haastateltavaa riittää. Teemahaastattelun joustavuuden ansioista materiaali oli runsasta, ja tutkimuksen kannalta olennaista tietoa saatiin kerättyä riittävästi.

Tutkimusta tehdessä tehtiin yksi tutkimuseettisen virhe. Tiedustellessa sähköpostilla teemahaastatteluun osallistuvia tulkkeja, näkyivät kaikki sähköpostin vastaanottajat toisilleen. He saattoivat nähdä, ketkä henkilöt ovat mahdollisesti osallistumassa tutkimuksen toiseen osaan. Virheen tullessa esiin tarkistettiin kaikilta osallistuneilta haastateltavilta, kokevatko he tämän ongelmana haastattelun suorittamiseksi. Kukaan ei välittänyt huolimattomuusvirheestä, joten haastattelut voitiin toteuttaa sovitus-ti.

Tutkimuksen tuloksista oli pääteltävissä, että alalla ei ole olemassa yhtenäistä määritelmää. Seuraavaksi olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin palveluntuottajien näkökulmaa kolmannen kielen tulkkauksessa. Palveluntuottaja on tulkin työnantajana vastuussa palvelun laadusta. Jatkotutkimuksena voitaisiin tutkia alalla toimivien työnantajien näkökulmaa siitä, mikä koetaan haastavaksi ja mitä toiveita heillä on tulkkauksen järjestämisen suhteen. Yksi jatkotutkimus voisi keskittyä kielitaidon kriteerien määrittelyyn viittomakielentulkin työssä. Se voisi ottaa huomioon viittomakielentulkin työn kielelliset erityispiirteet, kuten tulkkauksen kaksisuuntaisuuden ja mahdollisuudet opiskella suomalaista viittomakieltä kuten puhuttuja vieraita kieliä. Tutkimus voisi ehdottaa ammattiin sopivia kielitaidon kriteerejä. Yleisen kielikokeen määritelmät eivät välttämättä ole paras ja ainoa vaihtoehto viittomakielentulkin kielitaidon

määrittelyyn, sillä viittomakielentulkkauksen lähtökohdat ovat erilaiset puhuttujen kielten tulkkauksen kanssa.

Koska alalla on tarvetta kolmannen kielen tulkkaukselle, kannattaa palvelun tarjoamista jatkaa. Viittomakielentulkeille tulee löytää oikeat välineet laadullisen tulkkauksen toteuttamiseksi. Mikäli kaikkia tulkkeja velvoittava kielikoe otetaan käyttöön, kannattaa sen toimivuutta alalla seurata. Kolmannen kielen tulkkaus on ilmiö, joka tulee jatkumaan. Olennaista on, että sen toteuttamiseen paneudutaan, jotta työtä voidaan tehdä luotettavasti ja ammattitaidolla.

LÄHTEET

Ahonen, Elina 2007. Viittomakielen tulkki kansainvälisessä työssä, haasteet ja ammattitaidon kehittäminen. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viittomakielentulkin koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Crasborn, Onno 2009. Introduction. What is third language interpreting? Teoksessa Onno A. Crasborn & Lianne van Dijken (toim.) Efsli 2008 conference proceedings. Third language interpreting. European Forum of Sign Language Interpreters, 8-12.

De Wit, Maya 2010. Sign language interpreting in multilingual international settings. Teoksessa Rachel Locker McKee & Jeffrey Davis (toim.) Interpreting in multilingual, multicultural contexts. Washington DC: Gallaudet University, 226-242.

Gile, Daniel 1997. Conference Interpreting as a Cognitive Management Problem. Teoksessa Pöchhacker & Shlesinger (toim.) The Interpreting Studies Reader. Canada: Routledge, 162-178.

Efsli 2008 conference proceedings, 2009. Third language interpreting. Voorschoten, the Netherlands September 13th-September 14th 2008. European Forum of Sign Language Interpreters.

European forum of sign language interpreters 2011. Viitattu 12.4.2013. <http://efsli.org/about/aims/>

Evantia Oy 2013. Tulkkitylaus.fi. Konsepti. Viitattu 23.3.2013. <http://www.tulkkitylaus.fi/pages/view/tulkkitylaus/konsepti>

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2010. Tutkimushaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press.

Humanistinen ammattikorkeakoulu 2013. Opinto-opas 2011-2012. Viitattu 11.4.2013. <http://www.humak.fi/sites/default/files/liitteet/humak-opinto-opas-2011-2012.pdf>

Humanistinen ammattikorkeakoulu 2013b. Opiskelu, koulutus ja hakeminen. Englanninkieliset opinnot. Viitattu 16.4.2013. <http://www.humak.fi/en/studies/studying-humak/degree-programmes/eumasli-european-master-sign-language-interpreting>

Hynynen, Heidi & Pyörre, Susanna & Roslöf, Raija 2010. Elämä käsillä. Viittomakielentulkin ammatinkuva. Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Jokiniemi, Jaana 2008. Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. Suom. Irma Huttunen ja Hanna Jaakkola. Porvoo: WSOY.

Kansaneläkelaitos 2013a. Tietoa Kelasta. Viestintä. Tiedotteet. 2010 Tammikuu. Viitattu 23.3.2013. <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/070110115207SS?OpenDocument&year=2010>

Kansaneläkelaitos 2013b. Vammaistuet. Vammaistuen tulkkauspalvelut. Tulkin tilaaminen. Viitattu 23.3.2013. <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/260810122105KP?OpenDocument>

Kansaneläkelaitos 2013c. Tulkkiprofiili. Viitattu 23.3.2013. [http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/NET/090710131354NJ/\\$File/Tulkkiprofiili%20KUVVA-tulkit.pdf?OpenElement](http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/NET/090710131354NJ/$File/Tulkkiprofiili%20KUVVA-tulkit.pdf?OpenElement)

Kansaneläkelaitos 2013d. Yhteistyökumppanit. Tulkkauspalvelut. Tietoa palveluntuottajille. <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/090710131725NJ?OpenDocument>

Kansaneläkelaitos 2013e. Kelan tiedotus- ja keskustelutilaisuus kuulovammaisten tulkkauspalvelun tuottajille. Viitattu 28.3.2013. [http://www.fpa.fi/in/internet/liite.nsf/NET/190213125629NJ/\\$File/tekniset%20vuoropuhelut%20Oulu%20ja%20Hki%20\[Yhteensopivuustila\].pdf?OpenElement](http://www.fpa.fi/in/internet/liite.nsf/NET/190213125629NJ/$File/tekniset%20vuoropuhelut%20Oulu%20ja%20Hki%20[Yhteensopivuustila].pdf?OpenElement)

Kurvinen, Mervi 2012. Ammatillinen kasvu ja työelämätaidot: yrittäjyyden luento 21.11.2012. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Kuurojen Liitto ry. Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma. Viittomakielisen yhteisön jäsenet. Viitattu 18.4.2013. <http://www.kl-deaf.fi/Page/81af7703-5517-4dd1-bcb3-aceaa589fcb4.aspx>

Laine, Jenni 2003. Englanti-suomalainen viittomakieli-englanti-tulkkaus: Tulkilta edellytettävät erityistaidot ja tulkkauksen kulku. Diakonia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Laine, Jenni 2006. Vieraan puhutun kielen ja viittomakielen tulkkaus. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Miettinen, Taina 2005. Interpreter goes international, viittomakielen tulkkien ajatuksia ja kokemuksia kansainvälisistä työtehtävistä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viittomakielentulkin koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro Oy.

Opetushallitus 2013. Koulutus ja tutkinnot. Yleinen kielitutkinto. Tietoa kielitutkinnoista. Viitattu 11.2.2013. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/kielitutkinnot/yleiset_kielitutkinnot/tutkintoesite

Seleskovitch, Danica 2001. Interpréter pour traduire. Publications de la Sorbonne: Aix-en-Provence.

Seleskovitch, Danica 1978. Interpreting for international conferences. Washington D.C.: Pen and Booth.

Sign Line Oy 2013. Yrityskuvaus. Viitattu 11.4.2013. <http://www.signline.fi/fi-FI/yrityskuvaus/>

Sunnari, Marianna 2006. Kääntäjän ja tulkin kielitaito. Teoksessa Jorma Tommola (toim.) Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälineinä. Painosalama Oy: Turku.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto 2012a. Tulkkaus. Viitattu 31.10.2012. http://www.sktl.fi/kaantaminen_ja_tulkkaus/tulkkaus/.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto 2012b. Tulkin ammattisäännöstö. Viitattu 5.11.2012. <http://www.sktl.fi/@Bin/33666/tulkin+ammattisäännöstö.pdf>.

Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012a. Viittomakielen tulkit. Ammatti. Viitattu 10.11.2012. <http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit-suomessa/ammatti/>.

Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012b. Viittomakielen tulkit. Ammatti. Asioimistulkkausohjeet. Viitattu 10.11.2012. <http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit-suomessa/ammatti/asioimistulkkausohjeet/>.

Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2012c. Viittomakielen tulkit. Ammatti. Opiskelutulkkaus. Viitattu 10.11.2012. <http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit-suomessa/ammatti/opiskelutulkkaus/>.

Suomen viittomakielentulkit ry 2012d. Viittomakielen tulkit. Ammatti. Tulkkirekisteri. Viitattu 10.11.2012. <http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit-suomessa/ammatti/tulkkirekisteri/>.

Sanastokeskus TSK ry 2006. Terminologian sanasto. Viitattu 18.4.2013. <http://www.tsk.fi/tiedostot/pdf/TerminologianSanasto.pdf>

Thurén, Virpi 2012. ”Lupa tulkata” – Tulkkien auktorisoinnista ja rekisteröinnistä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja F. Katsauksia ja aineistoja 8, 2012.

Tommola, Jorma 2006. Muoto ja merkitys kääntämisessä ja tulkkauksessa. Teoksessa Jorma Tommola (toim.) Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälineinä. Painosalama Oy: Turku.

Turun yliopisto 2008-2009. Tulkkauksen abc. Viitattu 16.11.2012. <http://www.konftulk.utu.fi/erikoistumiskoulutus/index/Abc2008esite.pdf>

Välimäki, Jacqueline 2006. Kääntäjän ja tulkin kielitaito. Teoksessa Jorma Tommola (toim.) Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälineinä. Painosalama Oy: Turku.

LIITTEET

Liite 1

1. Kuinka pitkään olet toiminut viittomakielen tulkkina?
2. Kuinka pitkään olet tehnyt tulkkausta suomalainen viittomakieli - englanti - suomalainen viittomakieli?
3. Kuinka usein keskimäärin teet tulkkausta suomalainen viittomakieli - englanti - suomalainen viittomakieli?
4. Minkä oppimäärän englantia olet opiskellut peruskoulussa (9. luokkaan asti)?
5. Oletko käynyt jonkin toisen asteen koulutuksen? Esim. lukio, ammattikoulu tai vastaava.
6. Jos vastasit kyllä edelliseen kysymykseen, kerro millä tasolla kyseisessä oppilaitoksessa opiskelit englantia.
7. Oletko opiskellut korkeakoulututkinnon?
8. Jos vastasit kyllä edelliseen kysymykseen, niin kuuluiko korkeakoulututkintoosi englannin kielen opintoja?
9. Jos vastasit kyllä edelliseen kysymykseen, montako opintopistettä / opintoviikkoa tutkintoosi kuului englannin kielen opintoja?
10. Oletko opiskellut jonkin muun ammattitutkinnon?
11. Jos vastasit kyllä edelliseen kysymykseen, kuuluiko tutkintoosi englannin kielen opintoja?
12. Jos vastasit kyllä edelliseen kysymykseen, montako opintopistettä / opintoviikkoa tutkintoosi kuului englannin kielen opintoja?
13. Oletko suorittanut yleisen kielitutkinnon?

14. Jos vastasit kyllä edelliseen kysymykseen, kerro minkä tason kielitutkinnon olet suorittanut. Voit valita useamman vaihtoehdon.
15. Oletko suorittanut opintoja englanniksi Suomessa? (Tutkinnon opetuskielenä on ollut englanti.)
16. Jos vastasit kyllä edelliseen kysymykseen, niin kerro, missä oppilaitoksessa suoritit opintoja. Esim. yliopisto, kansalais- tai työväenopisto tms.
17. Jos vastasit kyllä kysymykseen 15, kerro mitä opintoja suoritit kyseisessä oppilaitoksessa, ja mikä niiden kesto oli. Esim. käytännön englanti -kurssi, 5 op / englannin jatkokurssi, 2 kk.
18. Oletko oleskellut pitkiä aikoja maassa, jossa englanti on käytettävä yleiskieli?
19. Jos vastasit kyllä edelliseen kysymykseen, ja olit opiskelemaan kyseisessä maassa, kuinka pitkään opinnot kestivät?
20. Jos vastasit kyllä kysymykseen 18, ja oleskelusi syy oli jokin muu kuin opiskelu, kerro kuinka pitkään oleskelu kyseisessä maassa kesti.
21. Millä asteikolla arvioit kuullun ymmärtämisen taitosi olevan?
22. Millä asteikolla arvioit suullisen vuorovaikutuksesi olevan?
23. Millä asteikolla arvioit puheen tuottamisesi olevan?
24. Onko sinulla jonkin alan tai aihealueen kielellistä erityisosaamista?
25. Jos vastasit kyllä edelliseen kysymykseen, kerro millaista erityisosaamista sinulla on.
26. Oletko kokenut, että joskus kielitaitosi ei ole riittänyt englanninkielisissä tulkkaustilanteissa?
27. Koetko englannin kieleltä suomalaiselle viittomakielelle tulkkauksen haastavaksi?
28. Jos vastasit kyllä edelliseen kysymykseen, niin mitkä tekijät alla olevista vaikuttivat tulkkauksen haastavuuteen? Voit valita usean vaihtoehdon.

29. Koetko suomalaiselta viittomakieleltä englannin kielelle tulkkauksen haastavaksi?
30. Jos vastasit kyllä edelliseen kysymykseen, niin mitkä tekijät alla olevista vaikuttivat tulkkauksen haastavuuteen? Voit valita usean vaihtoehdon.
31. Voit kirjoittaa tähän, mikäli haluat vielä lisätä jotain englannin kielen taitoosi tai englannin ja suomalaisen viittomakielen väliseen tulkkaukseen liittyen.
32. Haluathan osallistua tutkimuksen toiseen osaan?

Liite 2

	A1	A2	B1
Kuullun ymmärtäminen	Tunnistan tuttuja sanoja ja kaikkien tavallisimpia sanontoja, jotka koskevat minua itseäni, perhettäni ja lähiympäristöäni, kun minulle puhutaan hitaasti ja selvästi.	Ymmärrän muutamia sanontoja ja kaikkein tavallisinta sanastoa, joka liittyy läheisesti omaan elämään; esimerkiksi aivan keskeinen tieto itsestäni ja perheestäni, ostosten tekeminen, asuinpaikka ja työpaikka. Ymmärrän lyhyiden, selkeiden, yksinkertaisten viestien ja kuulutusten ydinsisällön.	Ymmärrän pääkohdat selkeästä, yleiskielisestä puheesta, jossa käsitellään esimerkiksi työssä, koulussa tai vapaa-aikana säännöllisesti esiintyviä ja minulle tuttuja aiheita. Taivoitan pääkohdat monista radio- ja tv-ohjelmista, joissa käsitellään ajankohtaisia tai minua henkilökohtaisesti kiinnostavia asioita, kun puhe on melko hidasta ja selvää.
Luetun ymmärtäminen	Ymmärrän tuttuja nimiä, sanoja ja hyvin yksinkertaisia lauseita esimerkiksi ilmoituksissa, julisteissa ja luetteloissa.	Pystyn lukemaan hyvin lyhyitä, yksinkertaisia tekstejä. Pystyn löytämään tiettyä, ennustettavissa olevaa tietoa jokapäiväisistä yksinkertaisista teksteistä, esimerkiksi	Ymmärrän tekstejä, joissa on pääasiassa hyvin tavallista arkipäivän kieltä tai työhön liittyvää kieltä. Ymmärrän tapahtumien, tunteiden

		mainoksista, esitteistä, ruokalistoista ja aikatauluista. Ymmärrän lyhyitä, yksinkertaisia henkilökohtaisia kirjeitä.	ja toiveiden kuvaukset henkilökohtaisissa kirjeissä.
Suullinen vuorovaikutus	Selviydyn kaikkein yksinkertaisimmista keskusteluista, jos puhekuppanini on valmis toistamaan sanottavansa tai ilmaisemaan asian toisin, puhumaan tavallista hitaammin ja auttamaan minua muotoilemaan sen, mitä yritän sanoa. Pystyn esittämään yksinkertaisia kysymyksiä ja vastaamaan sellaisiin arkisia tarpeita tai hyvin tuttuja aiheita käsittelevissä keskusteluissa.	Pystyn kommunikoidaan yksinkertaisissa ja rutiininomaisissa tehtävissä, jotka edellyttävät yksinkertaista ja suoraa tiedonvaihtoa tutuista aiheista ja toiminnoista. Selviydyn hyvin lyhyistä keskusteluista, mutta ymmärrän harvoin kylliksi pitääkseni keskustelua itse yllä.	Selviydyn useimmista tilanteista, joita syntyy kohdekielisellä alueella matkustettaessa. Pystyn osallistumaan valmistautumatta keskusteluun aiheista, jotka ovat tuttuja, itseäni kiinnostavia tai jotka liittyvät arkielämään, esimerkiksi perheeseen, harrastuksiin, työhön, matkustamiseen ja ajankohtaisiin asioihin.
Puheen tuottaminen	Osaan käyttää yksinkertaisia sanontoja ja lauseita kuvaamaan, missä asun ja keitä tunnen.	Pystyn kuvaamaan perhettäni ja muita ihmisiä, elinolojani, koulutustaustani ja nykyistä tai edellistä työpaikkaani käyttäen, usein luettelomai-	Osaan liittää yhteen ilmauksia yksinkertaisella tavalla kuvatakseni kokemuksia ja tapahtumia, unelmiani, toivei-

		sesti, aivan yksinkertaisia ilmauksia ja lauseita.	tani ja pyrkimyksiäni. Pystyn perustelemaan ja selittämään lyhyesti mielipiteitäni ja suunnitelmiani. Pystyn kertomaan tarinan tai selittämään kirjan tai elokuvan juonen sekä kuvailemaan omia reaktioitani.
Kirjoittaminen	Pystyn kirjoittamaan lyhyen, yksinkertaisen postikortin, esimerkiksi lomaterveiset. Pystyn täyttämään lomakkeita, joissa kysytään henkilötietoa, esimerkiksi kirjoittamaan nimeni, kansallisuuteni ja osoitteeni hotellin majoitumislomakkeeseen.	Pystyn kirjoittamaan lyhyitä, yksinkertaisia muistiinpanoja ja viestejä asioista, jotka liittyvät arkisiin tarpeisiin. Pystyn kirjoittamaan hyvin yksinkertaisen henkilökohtaisen kirjeen esimerkiksi kiittääkseni jotakuta jostakin.	Pystyn kirjoittamaan yksinkertaista, yhtenäistä tekstiä aiheista, jotka ovat tuttuja tai itseäni kiinnostavia. Pystyn kirjoittamaan henkilökohtaisia kirjeitä, joissa kuvailen kokemuksia ja vaikutelmia.
	B2	C1	C2
Kuullun ymmärtäminen	Ymmärrän pitkäköö puhetta ja luentoja. Pystyn jopa seuraamaan monipolvista perustelua, jos aihe on suhteellisen tuttu. Ymmärrän useimmat tv-	Ymmärrän pitkäköö puhetta silloinkin, kun sitä ei ole muotoiltu selkeästi ja kun asioiden välisiin suhteisiin vain viitataan eikä	Ymmärrän vaikeuksista kaikenlaista elävää ja nauhoitettua puhetta silloinkin kun on kyse syn-

	<p>uutiset ja ajankohtaisohjelmat. Ymmärrän useimmat yleispuhekielellä esitetyt elokuvat.</p>	<p>niitä ilmaista täsmällisesti. Ymmärrän tv-ohjelmia ja elokuvia ilman erityisiä ponnistuksia.</p>	<p>typeräisen kielenpuhujan nopeasta puheesta jos miunulla on hiukan aikaa tutustua puhetapaan.</p>
<p>Luetun ymmärtäminen</p>	<p>Pystyn lukemaan ajankohtaisia ongelmia käsitteleviä artikkeleita ja raportteja ja havaitsemaan niissä kirjoittajien näkökulmat ja kannanotot. Ymmärrän oman aikani kaunokirjallisuutta.</p>	<p>Ymmärrän pitkiä ja monipolvisia asia- ja kirjallisuustekstejä ja huomaan tyylieroja. Ymmärrän erityisalojen artikkeleita ja melko pitkiä teknisiä ohjeita silloinkin, kun ne eivät liity omaan alaani.</p>	<p>Pystyn lukemaan vaivatta käytännöllisesti katsoen kaikenlaista kirjoitettua kieltä, myös abstrakteja, rakenteellisesti tai kielellisesti monimutkaisia tekstejä, kuten ohjekirjoja, erityisalojen artikkeleita ja kaunokirjallisuutta.</p>
<p>Suullinen vuorovaikutus</p>	<p>Pystyn viestimään niin sujuvasti ja spontaanisti, että säännöllinen yhteydenpito syntyperäisten puhujien kanssa on mahdollista ilman että kumpikaan osapuoli kokee sen hankalaksi. Pystyn osallistumaan aktiivisesti tutuista aihepiireistä käytävään keskusteluun, esittämään näkemyksiäni ja puolus-</p>	<p>Pystyn ilmaisemaan ajatuksiani sujuvasti ja spontaanisti ilman että minun juurikaan tarvitsee hakea ilmauksia. Osaan käyttää kieltä joustavasti ja tehokkaasti sosiaalisin ja ammatillisiin tarkoituksiin. Osaan muotoilla ajatuksia ja mielipiteitä täsmälli-</p>	<p>Pystyn ottamaan vaivatta osaa asioiden käsittelyyn ja kaikkiin keskusteluihin. Tunnen hyvin kielelle tyypilliset, idiomaattiset ilmaukset ja puhekieliset ilmaukset. Pystyn tuomaan esille ajatuksiani suju-</p>

	tamaan niitä.	sesti ja liittää oman puheenvuoroni taitavasti muiden puhujien puheenvuoroihin.	vasti ja välittämään täsmällisesti hienojakin merkitys-vivahteita. Osaan perääntyä ja kiertää mahdolliset ongelmat niin sujuvasti, että muut tuskin havaitsevat ollenkaan ongelmia.
Puheen tuottaminen	Pystyn esittämään selkeitä, yksityiskohtaisia kuvauksia hyvinkin erilaisista minua kiinnostavista aiheista. Pystyn selittämään näkökantani johonkin ajankohtaiseen kysymykseen ja esittämään eri vaihtoehtojen edut ja haitat.	Pystyn esittämään selkeitä ja yksityiskohtaisia kuvauksia monipolvisista aiheista ja kehittämään keskeisiä näkökohtia sekä päättämään esitykseni sopivaan lopetukseen.	Pystyn esittämään selkeän ja sujuvan kuvauksen tai perustelun asiayhteyteen sopivalla tyyllillä. Esityksessäni on tehokas looginen rakenne, joka auttaa vastaanottajaa havaitsemaan ja muistamaan tärkeitä seikkoja.
Kirjoittaminen	Pystyn kirjoittamaan selkeitä, myös yksityiskohtia sisältäviä selvityksiä hyvinkin erilaisista aiheista, jotka kiinnostavat minua. Pystyn laatimaan kirjoitelman tai raportin, jossa välitän tietoa tai esitän	Pystyn ilmaisemaan ajatuksiani ja näkökantojani varsin laajasti selkeässä, hyvin jäsenneyssä tekstissä. Pystyn kirjoittamaan yksityiskohtaisia selvityksiä moni-	Osaan kirjoittaa selkeää, sujuvaa tekstiä asiaankuuluvalla tyyllillä. Pystyn kirjoittamaan monimutkaisia kirjeitä, raportteja tai artik-

	<p>perusteluja jonkin tietyn näkökannan puolesta tai sitä vastaan. Pystyn kirjoittamaan kirjeitä, joissa korostan tapahtumien tai kokemusten henkilökohtaista merkitystä.</p>	<p>polvisista aiheista kirjeessä, esseessä/kirjoitelmassa tai raportissa sekä korostamaan tärkeimpiä pitämiäni seikkoja. Osaan valita oletetulle lukijalle sopivan tyylin.</p>	<p>keleita, jotka esittelevät jonkin yksittäisen tapauksen. Käytän thokkaasti loogisia rakenteita, jotka auttavat vastaanottajaa löytämään ja muistamaan keskeiset seikat. Pystyn kirjoittamaan koosteita ja katsauksia ammattiin tai kaunokirjallisuuteen liittyvistä julkaisuista.</p>
--	---	--	--

Liite 3

Teemahaastattelu – Englannin kielen tulkkauksen viittomakielentulkin työssä

KIELITAITO

1. Minkä vuoksi olet halukas tekemään englannin kielen tulkkausta?
2. Perustelisitko, millaiseksi koet englannin kielen taitosi toimeksiannoissa?

Puhuttujen kielten tulkkauksessa on tarkat kielitaidon kriteerit (Kansainvälinen konferenssitulkki-liitto AIIC).

- A-kieli on tulkin äidinkieli. B-kieli on lähes äidinkielen tasoa, jota tulkki ymmärtää kuin syntyperäinen puhuja.
- Tulkki käyttää B-kieltä tarvittaessa myös kohdekielenä, mutta ei simultaanitulkkauksessa.
- Tulkki ilmoittaa työkieliksi vain kielet, jotka hallitsee perinpohjaisesti (Turun yliopisto 2008-2009, 8).

Puhuttujen kielten konferenssitulkki-kielitaitovaatimukset määritellään eurooppalaisen viitekehysten mukaisesti.

- Jos tulkki käyttää yhtä B –kieltä, tulee sen olla taitotasoa C2+, C2 tai C1.
- Jos tulkillä on kaksi B –kieltä, tulee niiden olla taitotasoa C2 tai C1, tai B2, mikäli tulkki voi saavuttaa koulutuksen aikana tason C1.

3. Voiko puhuttujen kielten tulkkaukseen liittyviä kielitaidon kriteerejä soveltaa viittomakielentulkin ammattiin? Miten?
4. Tulisiko viittomakielentulkeilla olla pätevyysvaatimukset, mikäli tulkki käyttää työkielenään jotain vierasta kieltä?

EETTISYYS

Viittomakielentulkin ammattisäännösten kohta 3: "Tulkki ottaa vastaan toimeksiannon vain, jos hänellä on siihen tarpeellinen pätevyys ja jossa hän ei ole jäävi." (Suomen viittomakielentulkkit Ry, 21.3.2013.)

5. Mitä vaikutuksia sillä on toimeksiantoon, että tulkki tulkaa kahdella kielellä, joista kumpikaan ei ole hänen äidinkieltään?

Alalla on tarvetta englannin kieltä tulkaaville tulkeille ja tulkkeja pyydetään jatkuvasti tulkaamaan kyseisellä vieraalla kielellä.

6. Tulisiko tämä huomioida jo viittomakielen tulkikoulutuksessa? Miten?

VASTUU

7. Valitsetko itse englanninkieliset toimeksiannot?
8. Vaikuttaako työnantajasi siihen, mitä englanninkielisiä toimeksiantoja otat vastaan? Millä tavoin?
9. Oletko osoittanut englannin kielen taitosi työnantajallesi? Miten?
10. Arvioiko työnantajasi englannin kielen taitoasi? Onko yrityksellä olemassa jokin määritelmä englannin kieltä tulkaavien riittävästä kielitaidosta?
11. Tuetaanko vieraan puhutun kielen kehittämistä yrityksessäsi?

LOPUKSI

12. Haluatko lisätä jotain, mikä ei haastattelussa tullut esille?

Liite 4

Lupa haastatteluni käyttöön opinnäytetyötäni varten

Annan luvan Humanistisen ammattikorkeakoulun opiskelijalle Emmi Niitylälle nauhoittaa hänen opinnäytetyötään varten tekemänsä haastattelun Helsingissä 2013.

Luvan ehdot ovat seuraavat:

Nauhoitteita saa käyttää aineistona Humanistisen ammattikorkeakoulun viittomakielentulkin koulutusohjelman opinnäytetyötutkimuksessa. Nauhoitteen sisältöä voidaan esittää osana tutkimusta ja sisältöä voidaan analysoida. Opiskelija voi säilyttää nauhoitteen opinnäytetyötä varten siihen asti, kunnes opinnäytetyö on saatu päätökseen ja opiskelija kokee, että tutkimuksen materiaali voidaan hävittää.

Helsingissä __ / __ 2013

Allekirjoitus

Nimen selvennys: